

Verski in narodnostni člen nista izjemna zakona.

Avtstrijsko cesarstvo je ustavna država; po zunanji obliki sti ustavni obe polovici monarhije. S tem je stopilo naše cesarstvo v vrsto modernih držav, kakoršne zahteva zapadna civilizacija. Kakó se izvršujejo ustavna prava tu in tam dejanski, je pa drugo vprašanje.

Ustava, ki velja za narodnosti, zastopane v Dunajskem državnem zboru, je dobila takoj po svoji pravni obveljavi nekake meje; skrčila se je s tem, da so ji pridružili poseben izjemni zakon. Ta zakon pooblašča vlado, da sme s privoljenjem cesarjevim začasno preklicati mnogo členov osnovnega zakona o obcih državljan-skih pravicah. Če vidi ali misli vlada, da po ustavi podeljena svoboda na kako stran ni na pravem mestu, ali da bi utegnili biti neomejeno gibanje državljanov v kakem pogledu celó nevarno državi, ima vsled izjemnega zakona oblast, veljavo osnovnih zakonov preklicati ali razveljaviti za toliko časa, kakor se ji zdi, da ni ali da bi ne bilo več dotične dejanske ali samo mišljene nevarnosti.

V izjemnem zakonu pa nista navrščena člena XIV. in XIX. ali verski in narodnostni člen, in s tem je zabeleženo, da svoboda vesti in narodnega življenja pojedinih narodnostij nista in ne moreta biti državi nikdar nevarna. Najhujše razmere, najnevarniše notranje in zunanje spletke ne morejo porušiti ali skrčiti svobode, podeljene v verskem in narodnostnem členu. Nobena notranja oblast nima pravice, omejevati te svobode, dokler je sploh ustava kot taka v veljavi. Verska in narodnostna svoboda bi se uničila jedino s tem, ko bi se odstranila cela ustava.

To razmerje med ustavo in verskim pa narodnostnim členom je popolnoma opravičeno, v zakonodavskem ali znanstvenem, kakor v pogledu na mednarodne razmere jako modro in premišljeno. Svoboda vere in vesti podeljuje prav za prav samo to, česar ne more doseči oblastno in potom zakonov. Ta svoboda se takó rekoč sama dobro zaveda, da bi ne bilo umestno, ko bi se oddaljila. Subjektivno bi pojedinca niti ne zadelo, ko bi se mu odvzela svoboda vere in vesti. Verskih nazorov, verskega prepri-

čanja in čustvovanja, ki je osnovano na teh nazorih, na tem prepričanju, ne more pač omejiti ali uničiti noben izjemni zakon. Čegar notranje življenje je napolnjeno in prešinjeno s kakoršnimi si bodi nazori o svetu in življenji v obče, tak se ne spremeni po kakoršnih ukazih ali izjemnih zakonih koli. Izjemni zakoni niti ukazati ne morejo, da bi pojedince navdušil si bolj za kak cerkveni obred, kot za drugi. Izjemni zakoni bi utegnili ponajveč ustvarjati mučenike, kakor kaže vsakatero versko preganjanje, nimajo pa moči, da bi zatrli začasno ali za nadalje notranje versko prepričanje in čustvovanje bodisi gledé na dogmatske resnice, bodisi gledé na prednost te ali oni zunanje verske, t. j. cerkvene organizacije. Kdor bi hotel gledé na versko prepričanje in čustvovanje strahovati pojedince ali več skupine z izjemnimi zakoni, bi spominjal na počenjanje Kserksovo, ko je hotel ukrotiti morje z znanimi sredstvi.

Vse drugo bi bilo, ko bi človeka pojedinca in narode strahovali v dobah ko nimajo še kake posebne vere. Potem bi dosegli svoj namen, ne da bi pojedinci in narodi niti vedeli, kaj so jim zabranili. Pa taka zabramba bi bila trajna, in bi se torej zopet ne dala doseči z izjemnimi zakoni.

Po vsem tem zavirajo notranji vzroki, zabranjuje bistvo verskega prepričanja, da bi se omejevala tudi verska svoboda. Kar pa se dostaje raznih ver in veroizpovedanj kot takih, torej v objektivnem pogledu, so one v Avstriji zopet take, da jim ni možno očitati nevarnosti ne začasno, ne trajno. Še Talmud, kateremu tu pa tam razkrivajo stavke, ki neki ne kažejo posebnega soglasja s krščansko moralo in v obče z verskim in pravnim čustvom narodov ariške skupine, ni prepovedan in se vsaj pred svetom varuje kazati, kar bi se ne vjemalo z npravstvenimi zakoni, veljavnimi v civilizovanih državah.

Jednako niso razglasili še nobenega cerkvenega obreda, odgovarjajočega tej ali oni veri, da bi bil državljanom, državi ali kateremu si bodi narodu nevaren. Po

največ je tudi tu Talmud dal vsaj povod, da se je židovski verski obred presojeval na mnogo strani.

Drugače pa se ni še nikdar razkrilo in potrdilo, da bi raznovrstni krščanski obredi v Avstriji obsežali kaj, kar bi utegnili biti v nasprotju z veljavnimi zakoni, torej tudi v nasprotju z osnovnimi zakoni ali ustavo.

Ustava pa jedina je in mora biti merilo svobode in pravic tudi gledé na versko življenje in zunanje razvijanje tega življenja.

Slovani avstrijski, zaradi katerih je nam razpravljati take, drugače same po sebi umevne in jasne predmete, pa verske svobode niti ne namerjajo porabljati v zmislu prestopa od jedne vere k drugi veri. Oni nočejo postati ne muhamedanci, ne privrženci židovske vere. Pri krščanstvu se hočejo držati, da si jim je po ustavi podeljeni pravo, ne samo pomuhamedaniti ali požiditi se, ampak celó znebiti se vsake vere in takó stopiti tudi med brezverce, ako bi se jim zdelo takó primerno.

Slovani ne zahtevajo niti nič novega gledé na cerkvene obrede, torej gledé na organizacijo, ki ni nesprenmljiva ali na vse strani navezana na dogmate. Kolikor so Slovani avstrijski razkrili doslej svojih teženj v verskem pogledu, hrepené jedino po ponovljenji svojih zgodovinskih pravic gledé na cirilometodiški obred. Tega obreda pa niti ne zahtevajo vsi avstrijski Slovani, zaradi tega ne, ker je več milijonov avstrijskih slovanskih podanikov, ki se nepretržno držé tega obreda od njegovega začetka do sedanje dobe. Kakor je tem poslednjim dovoljeno z neomejeno svobodo, da bi se smeli pridružiti latinskemu obredu, in kakor je očitno, da delajo tu pa tam v tem zmislu, ravno takó imajo neomejeno pravico Slovani z latinskim obredom, težati po svojem starem, nikdar ne preklicanem cirilometodiškem obredu. Izjemnih zakonov ni in ne more biti ne iz notranjih, né iz zunanjih razlogov ne za prvo, ne za drugo vrsto Slovanov.

Jednaka je pa tudi z narodnostjo. Vsled posebnih notranjih lastnostij, proizvaja vsak narod tudi posebne zunanje znake in vidne predmete, ki odgovarjajo notranjim zmožnostim in lastnostim dotičnega naroda. Narodni jezik, šege, običaji, npravstvena in pravna čustva, raznotera umetnost in celó svojstvenost v mišljenji so taki proizvodi, ki so med raznimi narodi različni. Pojedinec vzrase v krogu rojakov, ki kažejo taka svojstva, in s tem si prisvoji tudi on kolikor toliko iste znake, iste proizvode. Vsled tega se mu vzbudé in razvijejo svojstvena čustva in po razmerah večja ali manjša ljubezen do vsega, kar je občega v narodu. Subjektivne navade, subjektivno mišljenje in čustvovanje ni drugega kakor individuvalen izraz objektivnega narodnega življenja. To subjektivno mišljenje, čustvovanje in celó védenje je po tem tesno združeno s pojedincom; da bi hotel, ne more se teh svojstév znebiti. Oslabiti njih moč more polagoma; nekatere lastnosti se celó ne dajo več iztrebiti, in nagloma pa nobena ne. Ker imajo izjemni zakoni samo začasno veljavo, je paš razvidno,

da bi izjemni zakoni nikakor ne dosegli svojega namena, ko bi hoteli zamoriti narodnostno življenje pojedinca.

In še zakoni, ki bi namerjali stalno uničiti narodnost, torej zakoni s trajno, ne pa samo začasno veljavo, ne proderejo do fiziološkiškega in ž njim združenega psiho-loškiškega narodnega življenja. Zakoni s stalno veljavo utegnejo ponajveč uničiti zunanja narodna svojstva, narodne krvi pa ne; izjemni zakoni pa ne uničijo narodnih nazorov in ljubezni do narodnosti. Tudi narodna svojstva prešinjajo notranje življenje, ki je nezavisno od vsake zunanje, zahipno pritiskajoče sile. Katera moč na svetu more zaukazati Židu, da naj se spremeni nagloma v mišljenji, čustvovanji? Noben niti leta in leta veljavni zakon ne doseže kaj takega nasproti pojedinu; tem bolj onemogel bi bil vsak izjemni zakon v tem pogledu. Zunanjosti bi bilo možno zatreti po nekoliko, notranjosti pa ne. Taka pa je z vsako narodnostjo, in ker je vsak narod zastopan po vsakodobnem rodu ali zarodu, tudi pojedinega rodu ni možno uničiti z izjemnimi zakoni.

Narodnost je skupnost lastnostij, ki imajo značaj notranjega, duševnega življenja, in ker se snuje in razvija na podstavi teh lastnostij čustvo, ljubezen do narodnosti, ima narodno življenje značaj prav za prav srčnega življenja. Narodnost ali skupne narodne lastnosti je možno zatirati na zunaj, na znotraj pa ne, in kdor je pritiskan ali zatiran zaradi narodnostij, ni še uničen v narodnem čustvovanji, in najmanj mu more zaukazati kaj takega kak izjemni zakon.

Po takem je bila avstrijska ustava jako previdna, da ni spravila narodnostnega člena pod izjemni zakon. S tem bi bila pokazala, da niti ne pozna svojstvenega narodnega življenja; dala bi si bila spričevalo znanstvenega ubošva. V tem prav za prav nobena ustava z jednako formalno svobodo narodnosti niti zasluge nima. Kajti podelila je, česar itak ni mogla omejiti.

Objektivno pa se ustavi tudi v resnici ni bati zastran svobode, podeljene narodnostim. V Avstriji so poleg ariške skupine poštrevati še Semiti in Madjari. Madjari se ne dozdevajo skupni državi nevarni da si so nezmožnišega pasma od ariške skupine. To se vidi ravno iz sedanje dobe, ko uživa ta mongolski odlomek posebne predprave v cesarstvu. Med Semiti so v Avstriji samo Židje; s temi imajo razni zakoni, kakor se kaže, veliko več opravil, nego pa z narodi ariške skupine. Ali država, ki ima podrejene kazenske in drugovrstne zakone na razpolaganje, je sodila, da sme celó Žide postaviti v spored z drugimi narodi. Narodnostni člen ne dela ž njimi izjeme, in izjemni zakon zopet ne govori posebe o Židih, ali, da bi se utegnili kedaj omejiti Židje gledé na osnovne državne zakone.

Ako pa niti Židje, niti Madjari niso omejeni v osnovnem državnem pravu, je tolika manjša nevarnost za državo od strani ariških narodov. Ti imajo pojedinne lastnosti, a nobena teh lastnostij kot taka ni državi ne-

varna. Torej tudi slovanske [narodnosti nimajo svojstev ali proizvodov, ki bi kazali, da so te narodnosti nevarne državi. Nasprotno vidimo, da so proizvedli Slovani razne običaje, kateri so se prikupili drugim narodom. Ti narodi posnemajo slovanske plese, slovanske napeve, kroje ali šiv, vezenje, ornamentiko in hvalijo po svojih poklicanih učenjakih tudi slovanske pravne osnove, slovansko pravo in npravstveno čustvo, na podstavi katerega se je razvilo konečno nekaj imenitnih fundamentalnih pravnih, socijalnih in socijalno-ekonomskih osnov. Narodni pesniški proizvodi so med Slovani silno bogati; v njih odseva narodno mišljenje, odmeva narodno čustvo, v nekako takem zmislu, kakor razkriva Iliada ali Odiseja grško življenje. Vse te proizvode hvalijo tuji umetniki, pesniki, znanstveniki in dokazujejo s tem, da svojstva slovanskih narodnostij ne morejo biti državi pogubna, potem ko je pripoznano, da oplemenjujejo proizvodi istih svojstev mišljenje in čustvo slovanskih in vsled posnemanja tudi drugih narodov.

Jezik slovanski je samo lupina ali posoda teh proizvodov; on kot sredstvo je objektivno indiferenten, torej državi popolnoma nenevaren. Svojstva in jezično sredstvo slovanskih narodov se torej sme vsaj meriti z vrednostjo in plemenitostjo svojstev in jezikov drugih narodov. Država ni imela torej vzroka, ne da bi subjektivno, ne objektivno omejevala svobodo, podeljeno v narodnostnem členu. Ako ni imela povoda zato v obče, dokazujejo dejanske razmere, da ga je imela toliko manj nasproti slovanskim narodnostim v pojedinosti ali skupnosti.

Vera in narodnost obsežati najviše nazore, najplemenitiša čustva; obe sezati v najglobokejše notranje človeško in narodno življenje; obe vzbujati čustva na podstavi drugega duševnega gibanja, sosebnost pa mišljenja. Obe pretresati srce, in ker varujeta svobodo razvijanja obeh posebna ustavna člena, utegnili bi po pravici imenovati člen XIV. in XIX. tudi člena duševne ali srčne svobode. Ravno zaradi skupnega značaja srčne svobode imata a priori lastnost, da se ne dasta ukleniti med izjemne zakone. Videli pa smo, da verski člen in narodnostni člen tudi objektivno ne varujeta ničesar, kar bi ne smelo uživati stalne, neomejene svobode. Najmanj je ariškim narodnostim devati okovi omejevanja gledé na svobodo vesti in svojstev, izvirajočih iz narodnosti.

Ko bi bila država omejila svobodo vere in narodnosti, bi bila dala slabo spričevalo o sebi; dokazala bi bila, da hoče biti nestrpna gledé na vero in narodnost. Z omejevanjem svobode vere bi se bila postavila nazadnjaški v prešla stoletja; s skrčevanjem formalne svobode narodnosti pa bi bila dokazala, da ne ume ali noče umeti moderne dobe. Z jednim in drugim bi bila izrekla obsodbo same sebe: da ne more prenašati zahtev moderne civilizacije. Drugi narodi, druge države bi bile našo skupno državo izbrisale iz vrste civilizacijskih držav. Ustavna država in pa omejitev verske in narodnostne svobode se zlagati dan danes: sti si v nasprotji.

Država brez te svobode bi si bila veliko škodovala na zunaj v moralnem pogledu; kajti drugi narodi, druge države bi ne mogli podpirati našega cesarstva moralno. Pomislimo, kakó so delali Nemci in Italijani, kakó so rušili pojedine države, ali pa tudi, kakó se je ptezala vsa Evropa za osvojenje Grkov. Zakaj so se vršili taki prevrati? Zató, ker so po pravici ali krivici sodili, da nekatere države ne morejo ustrezati modernim zahtevam narodov.

Iz tega pa sledi neizogibno, da vsaka država, ki podeljuje formalno svobodo, mora se pokazati pa tudi toliko krepka, da dejanski čuje nad isto svobodo. Drugače sledi moralna izguba isto takó, kakor da bi tudi formalnosti ne bilo.

Tudi Avstrija je dobro storila, da se je uvrstila s formalno podeljeno ustavo med druge civilizacijske države; a jednaka dolžnost jo veže, da v lastnem interesu izvršuje prava, podeljena s svobodo v verskem in narodnostnem členu. Ta svoboda pa je v tem, da se smejo narodi avstrijski sukati gledé na vest in narodnost, kakor kaže njim najbolj prav. Ustavni verski in narodnostni člen sta okvir, brez podobe; to podobo imajo naslikati in izvršiti narodi po svoje. Nihče se ne sme vtikati v to, kako barvo podelé narodi tej podobi. Državi je dovolj zavest, da v tem okviru se ne izvrši in, kakor smo videli, niti ne more izvršiti državi kaj nevarnega. Vsako utikanje ali zaviranje na tej izvršbi je protiustavno, nesvobodno, civilizacije nedostojno, konečno celó državnemu interesu škodljivo.

Izjemni zakoni, ker jih ni gledé na svobodo vere, vesti in narodnosti, tudi ne morejo zavirati te svobode. Oni imajo značaj začasnosti, kratkodobnosti, manjše dobe, nego bi bilo možno zatreti v pojedincu ali celó v narodu vero in narodnost. Ali dejanja kažejo, da so v Avstriji razni življi, razne stranke, ki prezirajo gledé na Slovane to ustavno svobodo. Že s tem samim je rečeno, da taki življi delajo proti civilizaciji, proti interesu države, kateri mora biti do tega, da si moralni vpliv ustavne države ohrani neprekraden na zunaj, nasproti drugim civilizacijskim državam.

Stranke, življi in celó veliki oddelki pojedinih narodov hočejo v Avstriji doseči po drugih potih, česar jim ne dovoli dostojnost, da bi uvedli izjemne zakone tudi nasproti svobodi vere in narodnosti. Hočejo namreč z raznimi sredstvi nadomestiti izjemne zakone. Ta sredstva tiče v namerah, že deco tujčiti takoj v začetnih šolah in potem pa narode po raznovrstnih uradih. Gledé na versko svobodo hočejo težnje Slovanov po lastnem starem cerkvenem obredu črniti, klicati na pomoč celó zunanje državnike in glasila. V obče zaprečiti hočejo ustavno zagotovljeno versko in narodnostno svobodo ne po izjemnih zakonih, ker bi bili ti protislovni, nemožni, ne torej po zahipnih prepovedih in pozitivnih zaprekah, ampak po ovinkih, p o l a g o m a. Zahipne posledice izjemnih zakonov

hočejo nadomestiti z ukrepi, s sredstvi, ki delujejo na uničenje svobode počasno, položno. V takem vedenju tiči nekaj princip; mi bi ga imenovali načelo položnosti ali pomalosti, ker deluje malo po malu. To načelo položnosti zastopa mesto izjemnih zakonov in uničuje dejanski to, kar podeljuje ustava formalno.

Takemu principu je treba postaviti nasproti trajno brambo s posebnim zaščitom. Ako ne more ustava sama omejevati delovanja po principu položnosti, treba je, da se dobé sredstva s pomočjo iste ustave, po katerih je nasprotovati delovanju istega principa. To zahteva čast ustave in interes države. Ista ustava, ki podeljuje svobodo, da deluje proti ustavi, podaja ob enem svobodo za gibanje proti takemu delovanju. Slovani so postavili v bran svobode vere in narodnosti nasproti principu položnega uničevanja iste svobode svoj kulturni program. Ta program obseza orožje, ki utegne Slované braniti stalno nasproti načelu položnosti. Ta program brani takó ustavo, njeno čast in državno korist.

Kar se dostaje državne koristi, ki bi jo podeljevala izvršba slovanskega kulturnega programa, smo o njej

govorili v zadnji št. „Sl. Sveta“ pod naslovom „Kultura in Avstrija“, in smo isto stvar pojasnili še obširneje v „Parlamentarji“ št. 35 od 26. avg. t. l. Korist državna je takó ogromna, da je po našem prepričanju zavisen nadaljnji obstanek Avstro-Ogerske od uvedanja slovanske kulture v skupino slovanskih narodnostij poleg dejanski delujoče nemške kulture v skupnem našem cesarstvu.

V pogledu, da ni izjemnih zakonov, ki bi zaprečevali v Avstriji svobodo vere, vesti in narodnosti z dotičnimi jeziki, da pa namesto teh izjemnih zakonov deluje tujčevalni, izjemnih zakonov ogibajoči se princip pomalosti ali položnosti, dobiva temu principu nasprotno moč obsežajoči slovanski kulturni program ravno s tem novo pojasnilo, in ako bi bilo možno, še povečano veljavo. Modrost, ki je postavila slovanski kulturni program, je skrbela jednako za čast avstrijske ustave, za primerno nasprotje tujčujočega načela položnosti, za nadaljnji obstanek Avstrije, kakor za rešitev slovanskih narodnostij naše države.

Fran Podgornik.

Rusija in papeštvo.

Gledé na to, da bi se obnovila ali pa ustanovila papeška oblast, se je ruski učenjak Lamanski pred meseci odločno izrazil tako-le: „V slučaju potrebe more Rusija, ako se pokaže primerno in potrebno, obrniti celó na to svoje skrbi, popolnoma odkritosrčne, ali razume se, ne brezkoristne. Za naše usluge Rimu, mogli bi mi, kakor se zdi, doseči od njega razrešenje grško-slovanskega bogoslužjenja na Moravskem in Češkem, pri Slovencih in Hrvatih, konečno tudi pri Poljaki, razume se, ako bodo to želeli sami, po zgledu svojih soplemenskih enakovercev.“

Z ozirom na ta izrek Lamanskega in na oficijalno misijo Izvolkega v Rimu, je opomnilo največe rusko glasilo Peterburško „Novoje Vremja“ od 13. aprila t. l. naslednje: „Lamanski s tem, da je predlagal, napraviti ustopke papežu z uslovjem, da on od svoje strani povrne kot odškodnino zapadnim Slovanom slovansko bogoslužje, je izrazil popolnoma pravo misel. Ta mora biti tudi glavna točka naših zahtev pri pogajanju z Vatikanom. V tem, da bi bilo možno tako sporazumljenje Rusije s papežem, ni nič zoprnega ruskemu čustvu.“

V 4—5. snopiči „Izvestij“ t. l. je priobčil prof. Lamanski velik spis, ki se dostaje v obče zapadnih Slovanov. V tej znameniti razpravi utemeljuje (str. 217. i. n.) tudi svojo misel o stališču Rusije nasproti papeštvu, in sicer takó-le:

„V pogledu na sovražno položenje (stališče) Italije nasproti Rusiji sem se izrazil v zmislu, da ni zavire,

javno izpovedati, da smo mi pripravljeni podpirati papeža v njegovi želji z nova polastiti se Rima. Jaz imam pred očmi blago Rusije in korist Slovanstva. Taka podpora Vatikanu od strani Rusije pa se nima vršiti darom ali zastonj, ampak samo pod jednim uslovjem. Ono bi nas ne stalo niti jedne kopejke, in bi sestajalo jedino v ustnih in pismenih pogajanjih s papežem in z raznimi silami (vlastimi), katere bi hotele takó ali drugače pomagati papežu; za nas, Ruse, je papeštvo znana politiška sila, s katero je Rusija tudi brez tega v znanih značajih ali dotikah zaradi nekoliko ruskih podanikov katoliškega izpovedanja. Papeštvo je sedaj v takem položnji, da se ono veseli vsakih novih pogajanj velikih držav; se posebno kakoršna si bodi pogajanja z oddaljeno, mogočno, slovansko in „shizmatiško“, Rusijo so sposobna samo povzdigniti njegovo avtoriteto in slavo po svetu. Iz tega pa sledi, da papeštvo samo nikdar ne začne pretrgovati pogajanj z nami.

Pri teh pogajanjih nam je govoriti in delati, kolikor možno in kedar potreba, na korist povstanovljenja svetne oblasti papeža; ali pri tem pa moremo in moramo neprestano in očitno pred vsem svetom potegovati se v Vatikanu, da se odloči za grško-slovansko bogosluženje v zapadno-slovanskih zemljah. Ako noče Vatikan slišati o tem, pretržemo tudi mi predloge naših uslug. Ta naša pogajanja, naj bi se zvršila tudi neugodno za našo stran, morajo imeti vendar povsem važen pomen za zapadne Slované. Pri sedanjem stanju duševnega gibanja na Mo-

ravskem in Češkem, pri Slovencih in Hrvatih, v narodu, kakor v duhovenstvu, bi ta naša pogajanja v Rimu o slovanskem obredu okrepila energijo probujenih rodo-

ljubov, slabe pa spodbudila v pogumu, kakor bi povečala oboje nasprotno teženje, ki vlada pri njih viši duhoščini.

Hirarhija na Ogerskem.

Meseca avgusta t. l. so liberalne novine imele mnogo opravila z ogerskim primasom in pa ogerskim ministrom, sedaj že pokopanim Trefortom. Konservativni listi, zlasti cislitavski so že davno grajali, zlasti veliko duhovščino na Ogerskem kakor preliberalno in so ji prorokovali nastop hudobe, potem ko bi jih ne rabila več ogerska šovinistiška stran za svoje namene. Ali graja se je dostajala samo zastran prevelike liberalnosti; molčali pa so z večine, da ista viša duhovščina zasluži še drugo očitjanje. Ona je bila namreč postrežna madjarskim liberalcem tudi v tem, da je pospeševala celó brezozirno po svoje tujčiti nemadjarske narodnosti, zlasti slovaško. Ko bi bil Slovan kaj takega trdil o madjarski viši duhovščini, bi mu ne bili nikakor verovali. Kajti Slovan avstrijski nima moči, in zato mu ne verujejo. Ali česar ni dosegel Slovan s svojimi brezvplivnimi glasili, je razkril kardinal-primas Jan Simor, in sicer v velikim odgovoru, ki ga je dal sedaj pokojnemu ministru Trefortu.

Opomniti nam je, da so zaradi navedenega prepira, ker se ni dal takoj užugati kardinal-primas, istemu očitati celó panslavizem, češ, da podpira Slované. v tem slučaju Slovake, v njih težnjah. Na Ogerskem razglašajo vsakega Slovana, kakor Italijani v cislitavskem Primorji, za panslavista, za panslavistiškega agitatorja, ako se količkaj zgane za ustavna prava, ki so podeljena v obeh polovicah cesarstva tudi za Slované. Kardinal-primas pa je v svojem odgovoru dokazal, da je on veči tujčevalec, ovc, ki so v njegovem področji, nego pa madjarski posvetni šoviniisti. V tem, da so mu pridevali ime panslavista, tiči največa ironija, kardinala zaslužena kazen. Ob enem dokazujeta ironija, kakó se dejstva po židovskoliberalnih glasilih v Avstro-Ogerski popolnoma spreobračajo in naravnost na glavo postavljajo tudi v drugih slučajih in pogledih.

Še predno je kardinal-primas odgovoril ministru Trefortu, so slovaške „Narodnie Noviny“ z dne 2. avg. v 90. št. objavile uvodni članek pod naslovom „Štát a cirkev“ (država in cerkev), ki se glasi v prevodu:

„Peštbudimsko časopisje ima zopet svoj „veliki politiški dogodek“: „Spor med primasom Jánom Simorom in državo madjarsko.“ Razume se samo po sebi, da peštbudimsko javno mnenje se je postavilo na stran države in piše zlo nedobro o glavarji katoliške cerkve v Ogerski. Kardinal-primas Ján Simor je postal nakrat krivičnik in mu očitajo celo vrsto grehov, zlasti: on da je bil pro-

vzočitelj papeške okrožnice od dne 22. avgusta 1886, v kateri se je izzival ogerski klerus, da bi se bojeval proti interkonfesionalnim šolam, s tem pa da bi se bil postavil na tako polje, katero je odločno pridržala država sama sebi, na čelu katerega stoji kralj ogerski. Ali kardinal-primas se ni še zadovoljil s tem korakom proti madjarski državi, ampak je hotel besedo uresničiti z dejanjem, ko je zaukazal Trnovski (Tirnav) katoliški pripravnici, da bi ne dopustila državnega nadzornika k preskušnjam. Jeden in drugi da sta koraka neposredno obrnena proti madjarski državi; ali ker more po šovinistiškem nauku storiti tak greh jedino panslavist, dosledno mora že biti tudi njegova vzvišenost, ako ne panslavist, pa vsaj tak mož, kateri trpi, podpira in varuje panslaviste in panslavismus. Kakor vidno, je udarilo pešto-budimsko časopisje na isto struno, na katero je navajeno bít, kedar bi ne bil kak nemadjarski kulturni ustav ali pojediniec po godu šovinizmu, da ga potem porušijo ali storijo vsaj neškodljivega.

„Nam naposled, kateri smo že davno razglašeni za „notorne panslaviste“, mogli bi to služiti samo v zadoščenje, da sedaj že tudi njegovo vzvišenost kardinala-primasa Simora, rodnega Madjara, razglašajo za podpornika in varuha panslavizma; in to toliko bolj, ker ni še temu dolgo, od kar so iz semenišč ostrigonske nadškofije izbacnili slovenski (slovaški) jezik, potem pa tudi klerike, ki so se skromno vadili v jeziku slovenskem. To pa je postranska reč, kajti to se je dalo pričakovati, da šovinizem vedno uporabi geslo, pod katerim se mu je jedenkrat posrečilo dospeti do cilja. Ko se mu je posrečilo pod geslom panslavizma uničiti zavode, odstraniti neprijetne mu učitelje, duhovnike in dijake: zakaj bi torej ne upotrebljal tega gesla tudi proti više postavljenim osebam, hitro ko boljše prepričanje od teh preneha služiti slepemu nastroju šovinistiških namer? A bil bi velik pomen tega „spora med primasom in madjarsko državo“, ko bi vse dosedanje skušnje ne poučevale nas o tem, da so se cerkve na Ogerskem znebile svoje samostalnosti že od dobrega časa in so postale pospešiteljice „madjarsko-državne ideje“ — madjarizacije. Pri rušenji slovenskih (slovaških) konfesionalnih zavodov so sami škofi, torej najvišji voditelji cerkve, storili prvi korak na poševni ravnini; sledilo je odjemavanje kruha učiteljem in prenasledovanje prepričanih duhovnih pastirjev nemadjarskega naroda na migljaj interkonfesionalistov; sedaj gre

to na cerkvene načelnike, dà, hrami Božji niso vač varci pred skumbami šovinistiških lizunov. Cerkovni poglavarji, bodisi tega ali onega izpovedanja, so postali prostovoljni nastroji madjarizatorskega gibanja, na katero se zida celi sedanji državni sistem na Ogerskem, a nasledke morajo prenašati ne le oni sami, ampak tudi ovčice, njih pastirstvu izročene. Madjarizatorski sistem se je omogočil z njih pomočjo takó, da se mu pojediniec iz njih pač ne more protiviti z uspehom, in vsi skupno le s slabim uspehom. Zato je že danes lahko prorokovati, da „kulturni boj“, ko bi bil izzvan na Ogerskem, moral bi končati se le s porazom cerkve in zmago madjarske države. Cerkveni poglavarji na Ogerskem niso se dosti spominjali nauka Kristovega: „Hodite in učite vse narode;“ sami so prostovoljno podpirali madjarizatorsko gibanje, ki se je pričel z bojem za interkonfesionalne šole; naj sebi pripišejo, da se jim je danes pač že težko braniti proti takemu valovju.

S čimer so grčili, s tem jim je tudi trpeti. Ako kedaj komu, veljajo pač njim besede v komediji Molièrovi: „Vous l'avez voulu George Dandin!“

Jako pomenljivo je, da se je celó slovenski list odločno obrnil proti madjarski viši duhovščini. Ta list „Slovenec“, ki ni samo katoliški, kakor se vsi drugi slovanski listi, ampak list, v prvi vrsti pisan za slovenske katoliške svečenike, gorori med drugim takó-le:

„Ogerski primas, nadškof ostrogonski, kardinal Simor je mogočen, učen in bogat mož. Kar njegovo premoženje zadeva, ne more se meriti z njim noben cerkven dojavstvenik takraj Litve. On ima in vzdržuje — s cerkvenim premoženjem — celó učiteljske pripravnice. Eno takih učiteljišč, zaradi katerega sta se spopala z naučnim ministrom Trefortom, je v Trnovem (Tirna) med Slovaki.

Državni šolski nadzornik prisvajal si je neomejeno gospodstvo tudi na takih učiteljiščih, katera so bila ustanovljena in se vzdržujejo izključljivo s cerkvenim premoženjem, kakor velja to o trnovskem učiteljišču; a tako gospodstvo državnemu šolskemu nadzorniku na takih zgolj zasebnih učiliških zavodih ne gré niti po ogerskem državnem zakonu, niti po kakem ministerskem odloku. Smel je sicer tak nadzornik zasebne zavode nadzorovati, t. j. navzoč biti pri izpitih, podpisati zapisnike ter poročati o zavodu na višje mesto, a sam pri izpitih ni smel se vtikati, ne izpraševati, ne zadev odločevati; pa letos bi bilo imelo biti temu drugače. Nadzornik celo trdi, da so spričevala naravnost neveljavna, ako ne nosijo podpisa njegovega. Ravnatelj nadškofijskega učiteljišča, kanonik Recza, zavrnil je tako zahtevanje vladnega zastopnika tudi še tedaj, ko se je ta telegrafično obrnil na ministra Trefortà, kateri je njegovo postopanje odobril in ravnatelju, katerega je bil imenoval na nadškofov predlog, pretil z odstavljenjem od službe. A ravno s tem

postala je stvar primasova in ministrova in ni več ravnateljeva in nadzornikova.

Kardinal Simor pobija v jako duhovitem spisu zahtevanje ministrovo, naj bi se zadostilo razžaljenemu državnemu nadzorniku, ter pravi, da je bilo postopanje nadzornikovo popolnoma nepostavno, kojega minister ne more podpreti niti z jednim pozitivnim odlokom. Tolikega neznanja in nevednosti v lastnem delokrogu, kakoršno se mu je tu očitalo, minister Trefort ni mogel več prenašati. Zanj je bil to zadnji, v resnici hud udarec, kajti na njem je precej v Ischlu nevarno zbolel in domov prepeljan kmalu tudi umrl. Zmagalo je tu pravo, na strani kardinalovi. — A dasi visoko spoštujemo in čislamo moža, ne le zaradi njegovega tolikanj visokega cerkvenega dostojanstva marveč tudi zato, ker ima vse židovske pisatelje kot zaklete sovražnike vedno proti sebi, vendar njegov odgovor na odlok ministerstva za bogočastje in nauk z dné 14. t. m. nam nehoté kaže v žalostni luči krivično postopanje madjarskega šovinizma (napuha) proti ubogim trpinom — Slovacom.

Ta madjarski šovinizem preiti je moral zares v kri in meso vseh Arpadovih sinov in postati nestrpljiv vsem drugim narodnostim, ako ga nahajamo v toliki meri celó ondi, kjer bi pred vsem pričakovali pravičnosti na vse strani: pri ogerskem prvenstvu, pri nadškofu ostrogonskem. Toda oglejmo si duha, kakoršen veje iz onega dopisa ogerskega škofa, v katerem se kardinal Simor bolj kaže madjarskega politika, kakor cerkvenega dostojanstvenika. In to ravno obsojamo, ker krivica ostane krivica, bodi izuščena ali storjena od kogarkoli si bodi. Primas Simor pravi v imenovanem dopisu: „Jaz sem premenil trnovsko učiteljišče še pred letom 1879. v popolnoma ogerski (madjarski) zavod, tako da se v njem od prvega razreda počenši poučuje vsak predmet izključljivo v madjarsčini; slovaški jezik se niti ne poučuje na tem zavodu. Profesor ni zmožen drugega jezika kakor madjarsčine in učenci občujejo med seboj le madjarski. Že v prvem razredu imajo madjarsčino popolno v oblasti in se tudi čutijo tolikanj Madjare, da bi imeli za največje razžaljenje, ko bi kedo le dvomil na njihovim madjarstvom. Da je okolica trnovska slovaška, to ne more premeniti značaja učiteljišča.“

„Da, trnovsko učiteljišče je še bolj madjarsko, kakor modernsko (Moderne tudi na Slovaškem) državno učiteljišče, ker se na modernskem tudi v slovaškem jeziku poučuje, na trnovskem pa ne.“

Povemo naravnost, ko smo to dvakrat, trikrat prečitali, smo kar strmeli. Tedaj se celó brezobzirna ogerska vlada milejšje ravna z ubogimi Slovaki, kakor visoko ostrogonsko cerkveno dostojanstvo! Oggerska država pusti še poučevati v slovaščini na svojih državnih zavodih, ogerski primas pa pusti vzgojati učitelje slovaške mladine takó, da bi imeli le-ti za največje razžaljenje, ko bi umeli svoj materni jezik in bi popolno ne postali Huni. Zares tu

govori Madjar-politik in ne cerkveni dostojanstvenik, ki bi moral znati, da so postali na prvi binkoštni praznik vsi jeziki enakopravni in ne samo ljuba madjarščina.

Nadalje stoji v imenovanem dopisu: „Trnovsko katoliško učiteljske daje domovini leto za letom po jeziku in mišljenju madjarske učitelje, ki so po končanih svojih študijah apostoli madjarskega naroda med večino slovanskega prebivalstva. Kakor je nadškofijska višja gimnazija dolgo let bila v tamošnji slovaški okolici neka madjarska tratica (oaza), kakor je **madjarsko** sirotišče, katero sem jaz ustanovil, v katerem se sedaj izreja 70 sirot (med njimi veliko sirot od učiteljev), da bi kedaj postali tudi po jeziku koristni **madjarski** državljani domovini, — tako je tudi trnovsko učiteljske krepka podpora madjarske države“.

Tako se tedaj celó s cerkvenim premoženjem na Ogerskem vzgajajo apostoli madjarstva, da tem bolj zatirajo druge narode. Ali ni to krivica, katera kliče maščevanje iz nebes? Blagoslov božji ne more spremljati del, ampak le prokletstvo njegovo, za katera se tako cerkvena lastnina obrača. Kedar se bo ljubi Bog usmilil ubogih Slovakov, ali se ni tedaj bati, pravijo dunajske „Pol. Fragmente“ z dné 27. t. m., da bode tedaj enaka sodba božja zadela, kakor je nekdanj zadela tiste volilne kneze, ki niso obračali cerkvenega imetja v cerkvene namene?

Dva, zares huda udarca sta tu. Brezverska, liberalna stranka, združena v osebi ministerskega predsednika, kalvinista Tisze ni dala miru kardinalu-primasu ogerskemu, odkar so ji izpodletele nakane postavno vcepiti židovstvo krščanstvu s civilnimi zakoni. Vsako leto iskala je židovska vladna stranka povoda h kakemu prepiru z ogerskim primasom; a tako čvrstemu madjarskemu veljaku, kakor je kardinal Simor, bilo je silno težavno priti do živega. Novi šolski prepir dal je nasprotnikom primasovim nov povod, z vso srditostjo zagnati se v kardinala, ki je na ta napad odgovoril s tem, da je naučenemu ministru „ad oculos“ dokazal nezakonitost postopanja in nevednost v njegovem delokrogu, kar je stalo ministra Trefort-a življenje, ker ni mogel več prenašati tolikega očitanja. Pa tudi pri kardinalu Simorju se je pokazala slaba stran, njegovo zgolj madjarsko postopanje proti ubogim Slovakom, ki imajo na svoji strani sočutje vseh pravico-

ljubov in zaradi katerega bode imel kardinal Simor še opraviti z rimsko stolico, katera ima čuti nad pravom vseh narodov in katera ogerskemu primasu dokaže, da ne gre s cerkvenim imetjem vzgojati apostole madjarske narodnosti, kateri bi imeli za največe razžaljenje — biti Nemadjari.

—cki.

„Takega pisma ni izdal še nobeden naslednik apostolov. Še brezozirna madjarska država ravna s Slovaki kot s stvarmi, ki imajo pravico sostvovati ali biti. Iz tega lista se razvidi, da škof Simor odgojuje bodoče učitelje tako, da morajo poštovati za največo razžalitev, ko bi razumeli svoj slovenski materni jezik. Raznarodnjevanje Slovakov nikakor ni cilj cerkveni. Je to felonija proti celi cerkvi, delati apostole madjarizacije od cerkvene stranij.“

Tako sodi celó glasilo, katero Slovanom načelno ni nikakor prijazno.

Vse vedenje višega dubovenstva na Ogerskem je jako poučno tudi za višje pastirje drugih dežel. Tudi v Cislitaviji je zaslediti, da se kak teh pastirjev spozablja nad ovčicami in celó nižjimi duhovniki one narodnosti, katera je v deželi ali v manjšini ali pa v manjšini narodnega zastopstva. Opomnimo na razmere Slovencev po raznih deželah in sosebno tudi na Slovence in Srbohrvate v Istri. V resnici, po najmanj smejo tudi narodne manjšine zahtevati, da se škofje ne ravnaajo po načelu brezozirnih narodnih in političkih strank v ustavnih zastopstvih, ampak po Kristovem nauku, ki zahteva učiti vse narode, torej učiti jih v njih jeziku. Ko je poslal Izveličar sv. Duha nad apostole, da so govorili vsem narodnostim v njih jezikih, je pač razodel, da se imajo apostolski nasledniki ravnati gledé na občevarje z narodi po jezikih teh narodov, a ne narobe. Misijonarji so to nalogo vedno dobro umeli v spreobračanju paganov in paganskih divjih narodov. Nikjer pa ne zapoveduje sv. Blagovestje, da bi imeli viši pastirji dolžnost, narode tujčiti v zmislu, kakor razkriva vsemu svetu pismo primasa Simorja, in najmanj je umestno to v državah, ki spadajo po zunanji obliki k civilizacijskim državam.

Sicer pa počenjanje liberalcev in ogerskih šovinistov dovolj dokazuje, kako plačilo čaka cerkve, ako bi prezirala nauk Kristov: „Hodite in učite vse narode“.

Družbe sv. Cirila in Metoda III. velika skupščina

je bila letos 29. jul. v Ptui na Štajerskem: Pri svečani službi božji je preč. g. župnik in gvardijan o. Benko Hirtiš obilni množici pojasnil življenje in delovanje družbenih zavetnikov, sv. Cirila in Metodija. V „Narodnem domu“ je potem pozdravil zbrane zastopnike prvomestnik družbe sv. Cirila in Metodija prof. T. Zupan. Zastopniki so došli iz vseh slovenskih pokrajin. Na to je sledilo tajnikovo poročilo. Iz

ttega posnamemo naslednje. Vodstvo se je sešlo po II. skupščini v Trstu od 19. jul. 1887. k 8 sejam.

Lanski izkaz je imel 64 podružnic s 4180 družbeniki, letos je podružnic 77. Sosebno na Koroškem so se pomnožile. Ženska podružnica v Trstu je dobila posestrimo v Ilirski Bistrici na Notranjskem. Pristopilo je s svoto po 100 gld. 9 novih pokroviteljev. Družbena zavoda otroški

zabavišči v Trstu in Celji sta dobro vspevala; v 1. je bilo okoli 40, v 2. 59 otrok.

Zabavišče v Podgori pri Gorici je družba podpirala z besedo in dejanjem. Tam je bilo nad 60 otrok. Knezo-vladiki v Celovcu se je družba priporočila, jednako stori pri knezu-vladiki Mariborskem; od obeh strani se je nadejati moralne podpore. 7. marca t. l. je sklenilo vodstvo odposlati peticijo na drž. zbor za versko-narodno šolo z materinščino po vseh osnovnih šolah, kjer bivajo Slovenci. Jednako so se oglasila načelnštva podružnic. Na 26 krajih, zlasti ob mejah, je družba prišla na pomoč. Na Koroškem so se ustanovile podružnične knjižnice, iz katerih si bodo učenci in učitelji izposojevali knjig. Vodstvo je sklenilo z bodočim šolskim letom pričeti s I. razredom osnovne šole v Trstu, preverivši se, da je ta morda najdražja, pa najkrajša pot. Na priporočila so ravnateljstva nekaterih denarnih zavodov, sosebno pa Mariborske posojilnice, poslala družbi lepe darove. Čehi, lani došli na Slovensko, so podarili 155 gld. Isto tako se je skazal „češko-slovenski spolek“. Veselice so tudi donesle znatnih darov, potem so nekateri rodoljubi še posebe odmerili darove. Tajnikovo poročilo se sklepa s pesnikovim opominom: „Brodarjem pomoči nesimo, Naš čolnič pogube otmimo!“

Glavni družbin tajnik dr. Jos. Vošnjak je poročal o denarnem stanju. Za l. 1887. je bilo dohoda 8638 gld., z blagajničnim zastankom koncem l. 1886. pa skupno 14.257 gl. Stroškov je bilo 6983 gld., torej koncem l. 1887. ostanek v blagajnici 7274 gld. in dolžno pismo šolske občine za 700 gld. Dohodki so presegali stroške za 1655 gld. Za otroške vrtee je družba potrosila 2381 gld., to pa za priprave itd., redni stroški bodo odslej manjši. Znatni troški so bile podpore občinam na zgradbo novih šol. Družba je izdala svoje knjižice v 6000 iztisih, to je stalo nad 400 gld. Koroškim podružnicam je poslala na prošnje različnih

knjig za 469 gld. Tudi za studentovske kuhinje je dovolil odbor nekaj podpor, slov. dekl. šoli v Celji pa je podaril 300 gld.

Koncem l. 1887. je bilo v blagajnici 7273.79 gld., ki so bili z večine vloženi pri slov. posojilnicah, ostanek pa v poštni hranilnici. Od svojega pričetka je nabrala družba 19.557.72 gld., izdala pa 9680.16 gld.

Stari vodstveni udje Matej Močnik, Ivan Murnik, dr. Vošnjak so bili zopet voljeni; namesto And. Žumerja, ki ni sprejel več izvolitve, je bil izvoljen And. Zamejec, stolni kapitulat Ljubljanski.

Nasvetovalo se je z nova, da bi se pridobili udje družbe sv. Mohora s tem, da bi plačevali po 10 kr. na korist družbe sv. Cirila in Metoda. Kakor je lepa ta namera, in kakor bi ne delala težav mnogim udom družbe sv. Mohora, menimo vendar, da ogromna večina istih udov bi ne zmogla z lehka, če tudi samo 10 kr. več, in množenju udov bi utegnil biti ta povešek na škodo. Pomislimo samó, kdo je vse ud družbe sv. Mohora! Dr. Dečko je svetoval koncerte po mestih in trgih na korist blagajnici. Ta nasvet je dober; po njem se ravna Nemci in Italijani. G. Iv. Hribar je spodbujal, da bi se ravnali Slovenci po zgledu Čehov, avstrijskih Malorusov, Niževavstrijskih Slovanov, ki si osnujejo šole ter s tem dokažejo, da so zares potrebne, in občine jih morajo vsprejeti v svoje oskrbovanje.

Biskupa Strossmayerja in pa Mariborskega knezo-vladiko Maksimilijana je skupščina pozdravila brzojavno; oba sta prijazno odzdravila istim potom.

Prvomestnik je na to izrekel zahvalo č. gvardijanu Hirtišu, voditelju Narodnega doma v Ptuiju dr. Jurteli, vsem podružnicam in na druge strani. Pri skupnem obedu je predsednik označeval lepe lastnosti cesarja Franca Josipa, sosebno pa vsmiljeno njegovo srce.

Preširen v ruskem jeziku.¹⁾

1.

За дальними морями
Я помню край родной
И тихими мечтами
Къ нему лечу порой.
Мнѣ снятся въ грезѣ ясной
Дремучіе лѣса,
И видятся всечасно
Полей родныхъ краса.

О! если — бы мнѣ крылья, —
Туда — бъ я полетѣлъ,
Но, скованъ, отъ безсилія
Я сердцемъ одрахлѣлъ!
Домой мнѣ не вернуться,
Въ душе влокочить адъ,
И даромъ слезы льются,
Рыданія звучать.

2.

Она не хороша. Любитель красоты
Ее не избережъ предметомъ восхищенія,
Но много въ ней стыдливаго воилненія,
И много въ ней безбрежной чистоты.
И счастливъ будемъ тотъ, кому отдастъ она
Свою любовь и пылъ кипучей страсти, ...
Нѣтъ! онъ не пропадетъ средъ жизненной напасти, —
Его спасетъ счастливая жена.

Preložil Vas. Karcev.

¹⁾ Moskovsko „Русское Дѣло“ priobči včasih odlomke pesmij „Изъ славянскихъ поетовъ“ v ruskem prevodu. Št. 33 tega lista ima tudi nekaj kitic iz našega Preširna, katere smo tu ponatisnili, da je primerjajo Slovenci z izvirnikom. Op. ured.

Mlodym Serbam.¹⁾

Hura, bratřa, zahrímajće
Spěw ze šijow mloduških!
Lubinej a Blótam prajće
Žadosć synow lužiskich!

Ruku, bratřa, sebi dajmy,
Škitać mjeno serbowske!
Jednotu za hesło stajmy
Na khorhoj sej vysoko!

Wutroby nam swěrna wjaza
Lubosć k ludej ródnemu.
Serbska krej sej k sebi kaza:
Synojo smy Lužicy.

Za wašnje a za rěč serbsku,
Za lud, za kraj wojujmy!
Wótcow česć a khwalbu herbsku
Ze rtom spěwow česćwmy!

Hura, bratřa, zahrímajmy
Mócný slawu Lužicy!
Swěru wěčnu přisahajmy,
Bratřa, ludej serbskemu!

Njeh tež wšitcy w čestnym boju
Cofnu zmyslu přeradnej,
Stojmy swěru pod khorhoju
Módrej — bělej — čewjenej!

Bóh nas wjedže, Bóh nas škita,
Bohu dowěrjamy so.
Po nocu džen' mlody swita,
Po boju dźne' swobody. —

¹⁾ Iz knjige *Formy*². Basnje Jakuba Čišinskeho, pesnika lužiskich Srbov. Ta pesem je umljiva tudi Slovencu, ki ni še nikdar ničesar čital v jeziku slovanskih osamljenih bratov na Nemškem. Op. ured.

P s o g l a v c i.

Zgodovinska slika.

Česki spisal Alojzij Jirásek.

Poslovenil Vacerad.

(Dalje.)

XIII.

Gišina hodskih vasij, katere se je nadejal Lamminger, ko je spalil njihove stare svoboščine, začela se je nakrat rušiti. Vodna gladina, pod katero je dremal vihar, jela se je gibati in gnati valove.

Kar so sklenili zastopniki malodane vseh hodskih vasij na tajnem, nočnem shodu v samotni koči dudaka Iskre Gregca, dobilo je priznanje in potrdilo tudi vseh ostalih, ki takrat niso mogli priti. Deputacija tam izvoljenih se je odpravila kmalu na Dunaj, peljana po Joštu, ki je razkladal po poti mnogo in mnogo o svojih skušnjah, osobito pa kako je težaven pristop k dvoru, vendar da napravi on s svojim znanjem in denarjem vse. Hodi so se prepričali kmalu, da je govoril resnico, vzlasti pa o tem, da je na Dunaji treba veliko denarja. Tega je zahteval Jošt pogostoma od postřekovskega Psůtke, oskrbnika vsega denarja, ki mu je bil izročen od udeležencev onega tajnega shoda za vzdrževanje Jošta in za druge raznovrstne potrebe. — To, da so si dali hodski mořje pri Iskri Gregcu besedo in roko, je veljalo. Deputacija je bila že davno na poti, in vendar še niso imeli na gradu niti slutnje o tem. Celo po sami hodski pokrajini še niso vedeli o njenem potu, dokler ni prišla vest o njej na grad — z Dunaja!

Gospod dvorni svetovalec pl. Sachsengrün, zvest prijatelj gospoda Lammingerja, se ni obotavljal poslati brzo poročilo, kaj so se zopet predrznili ti Hodi!

Sedaj še le so govorili tudi po vseh hodskih hišah in kočah očitno o tem. Toda niso se čudili tako kakor baron in uradniki na gradu, kaj so se predrznili ti Hodi. — Saj je bilo znano že povsodi, kakó so poprašali na dvoru po Hodi. Akoprav se je pripovedovalo od začetka, da je vprašal oni najviši gospod za cesarjem po Hodi, se je vendar bolj razširila varijanta, da je bil to cesar sam, ki je mislil, da imajo zares tako dobro gosposko, ker se zadržé tako tiho. Potem je tudi že potovala vest, da niso uničene vse svoboščine, da so jih nekaj rešili na Oujezdu. Toda to so si pravili le starejši mořje. Govoreč o tem, so se ozirali, da bi jih kdo ne slišal. Kje da so te rešene listine, tega ni omenjal nihče. Vsi so se bali zanje in imeli skrb, dobro čuteč, da je v njih velika opora v bodočem, trdem boji. Pri teh pogovorih se je izgovarjalo Kozinovo ime zopet pogosto, glasno in šepetaje, toda vedno z zaupanjem in tako, kakor takrat, ko se je oglasil v sujezdski županiji Lammingerju tako smelo in zgovorno, in ko je trpel tam na trhanovskem gradu za stara prava. —

Drugačen duh se je uselil sedaj povsod. Tudi oni, ki so pobesili glavo na žalostno novico o pokončanih svoboščinah, dvignili so drznejše čelo; premnogi so se tudi spomnili velike repatice, ki je žarela nedavno mnogo dnij na nebu.

„Kaj bi pomenjala vedno le zlo?“ razlagali so. „Ali ne more biti tudi dobro znamenje!“

Samo stari Pribeek je majal resno z glavo in menil:

„Vsaka repatica nekaj pomeni, to je res. Videl sem jih že nekaj, toda vselej je potem bila vojska, lakota ali kuga.“

Vendar so pozdravljali drugi polni nade in z zaupanjem novo leto, in to tem bolj, ker je došla ob tem času prva vest z Dunaja od rojakov. Pisal je Jošt, in pismo je prišlo v Domažlice na njegovega dobrega sosedu, ki je oddal list Kozini. Jošt je poročal, da so prišli zdravi na Dunaj, in da je poskrbel takoj, da bi bili puščeni na dvor. Cesarja da ravno ni doma, vendar da imajo že gotovo upanje, da ima on že avdijencijo pri cesarji naravnost obljubljeno, ter da je že našel imenitnega prokuratorja, rodом Čeha, in da je ta, ko mu je razložil vse, rekel ravno isto rojakom, kakor on, Jošt, na tistem zboru pri Gregcu, namreč: da dobé gotovo, vendar da bo trajalo to dalje časa, zato, ker je to zelo zastarela zadeva, in ker ima Lamminger tu prijatelje. —

Pravda se je začela od vseh Hodov, nihče se ni niti oglasil proti njej; zato so pričakovali povsod z živim zanimanjem, z napetostjo prve vesti o tem, kakó so opravili rojaki, in zato so se raznesle novice iz Joštovega pisma iz Oujezda takoj po vsi hodski pokrajini, kjer so jih povsod pozdravljali veselo. Nove, še lepše nade so pognale povsod. —

Nedolgo potem je pisal podobno prokurator Štraus, samo da ne takó gostobesedno in širokoustno kakor Jošt, kar je bilo posebno všeč Syki in staremu dražinovskemu županu Krištofu Hrubemu, kateremu je bil poslan ta list. Hitro na to je prišel drugi list z Dunaja, v katerem je poročal Štraus, kaj je že opravil, znova zagotavlja, da hodska prava niso zastarela, da niso prišla ob veljavo, akoravno je Lamminger spalil svoboščine; s tem si je le škodoval, ko je zlorabil svojo uradno moč okrajnega glavarja, in da on, Štraus, izvrstno uporabi to proti nasilnemu gospodu. —

Te vesti so se razširile ko blisk po vseh hodskih hišah, ustno in v prepisih ter povsodi so jih brali in govorili le od njih. Nato je pozabil tudi že stari Pribeek na repatico in začel omahovati v svojih dvomih in v svoji nezaupnosti, in to, ko je došlo z Dunaja nekoliko listov malodane ob enem. Jeden, Joštov je naznanjal, da je avdijencija že dosežena in tudi določena, drugi prokuratorjev zopet pčlu utehe in priganjajoč k stanoovitnosti, tretji pa pisan od težke roke postřekovskega Psůtke, ki je poročal za sebe in svoje rojake, kakó so bili v cesarskem gradu, kako so stali pred samim cesarjem, ki jih je laskavo poslušal in obljubil, da se jim zgodi po pravici. Psůtka je pripovedoval o krasoti v cesarskih sobanah, o samem vladarji, in to popisovanje, ki se je ujemalo z onim Joštovim pri tajnem shodu, je utrdilo zaupanje v odvetniškega meščana domažliškega. —

Povsod so se radi in marljivo razgovarjali o teh zadevah, samo žena onega, ki je bil med glavnimi pro-

vzočitelji tega boja, kateremu so bili zato hvaležni povsod, samo Kozinova Anica izogibala se je takim pogovorom. Bala se je. Tako se jej je bilo olehčalo takrat ko so odšli vojaki iz Oujezda, in se je povrnil njen mož iz trhanovskega grada! Kako se je veselila takrat, da bode sedaj sveti mir, da bode Ivan le njen in svojih otrok! O sedaj je razumela, zakaj je odhajal poslednji čas tako pogosto in večinoma zvečer, zakaj je takó pogostoma se pogovarjal sedaj s Syko; in že je tudi vedela, o čem je razpravljal v koči s staro materjo, in zakaj sta vselej umolknila ali začela drug pogovor, kedar je prišla ona tje! Zbolelo jo je, ko je čula vprvič o začetih pravi, še bolj jo je pa zadelo, da je tašča rešila nekake stare svoboščine. Toda ženska, trda mati! Ne da si miru, dokler ne uniči lastnega sina! Tako je mislila Anica najprej. Kako more biti materi kaj drugega draže in ljubše, kakor njeno dete?! Oh, morda se jej je že ohladilo staro srce. — In ko je pomislila nato, da bi ravnala morda ona v tej starosti tudi tako, krčilo se jej je srce nad to mislijo. In čemu se meša ta stara ženska v to, kar pristuje le možakom? Zakaj zavaja svojega sina v to? Ali jej ni dosti to, kar je videla na županiji, kakó so ravnali tam z njim, kako so ga potem mučili v gradu? Vsaka druga mati bi prosila sina za Boga in za vse svetnike, naj pusti to in ne uničuje sebe in rodbine. — In ona! —

Tako je sodila v prvem navalu o njej — to umenje se jej ni spremenilo tudi potem. Toda ljubezen do moža je ublažila njen gnjev, in premagavši se je šla nekega dne v nedeljo popoldne, v kočo k tašči, o kateri je vedela, da je sama doma. Vendar kako se je vračala iz njene sobice! Res tega se ni nadejala, da prejme še za vse svoje dobro mnenje tak pozdrav! Kako ostro je obrnila ta starka nanjo oči, ko je začela Anica mirno po svoje govoriti o Ivanu, o novi nevarnosti, v katero zapleta sebe in rodbino — Niti izgovoriti ni dala sinahi, katera jo je začela prositi, naj prigovarja sama sinu kot mati, ker ona premore več, kot njene besede.

„Zmešalo se ti je v glavi!“ govorila je starka. „Čemu se sliniš že naprej. Kaka gosposka hči bi bila ti! Hotela bi se imeti kakor kaka grofinja in Ivana zaprtega. Saj te ima čisto dosti rad. — A imaš moža in ne stare babe, so pa še drugačne stvari, na katere človek tudi ne sme pozabiti. Pravila si mi o materi. Dà, nisem volkulja, tudi imam rada otroke, tega mi niti ti ne blebetaj. — Ležé mi na srcu te stvari, zato ker bodo tudi za tvoje otroke, da se jim ne bo godilo, kakor nam starim, da jim ne bo treba plesati, kakor bo žvižgala gospoda —“

Anica še vedela ni, kako je prišla čez dvorišče domu. — Jedva je prestopila prag, že se ni več mogla vzdržati. Sedla je na klop pri mizi in jela plakati. Bilo jej je hudo, da jo je tašča takó oštela, ob enem pa tesno zaradi moža. Hotela se je premagati, ko je nato

Ivan prišedši domov in zapazivši zardele, objokane oči vprašal, kaj se je zgodilo. Toda solz ni utajila. Jela je plakati znova in ga prosila, naj misli nase in na deco. — Matere niti omenila ni. Tolažil jo je; vendar govoril je odločno, da to, kar se je zgodilo, se je zgodilo, in da ga veseli tako.

„Že je pričeto. In dobro je tako, sedaj mi je boljše. Več nimam onih čudnih mislij in ne bojim se ljudi. —

Kakor kamen mi je ležalo to na srcu — saj več sama. Ne bodi neumna! Najhujše je že tam!“

„Oj ta nesrečni meščan, da vam je toliko natvezil.“

„Molči, Anica — ko bi tudi ne bilo tega Jošta, jaz sam bi se bil pravdal z gospodo. — Imamo svo-boščine —“

(Dalje pride.)

D o p i s.

Iz Rusije [Izv. dop.] Skoro se ima pojaviti v ruskem prevodu „Martin Kerpan“ našega brezsmrtnega Levstika. To je prvi prevod slovenske proze na bratski nam ruski jezik. Tako pojde naš tipični „Martin Kerpan“ pod roko s svojim genijalnim avtorom vdolj in poprek vse Rusije in oba bodeta govorila ruskemu narodu „ot finskih hladnih skal do plameunoj Kolhidi“, da se je motil naš slavni pesnik, ko je trdil, da je naša domovina „vsemu svetu nepoznana, od nikogar spoštovana“.

Kakor mi javlja ravnokar dobljeni telegram iz Peterburga, nabira se že „Martin Kerpan“ in ima se pojaviti v velikem ruskem žurnalu „Panteon Literaturi“. Tako se postavi našemu pesniku in učenjaku večni pametnik v ruskej literaturi, katera si je poslednji čas zavojevala častno mesto in vzbudila obče začudenje in očarovanje mej Francozi in Angleži i onostran oceana. Uverjen sem, da vsak Slovenec v obče, prijatelji in znanci slavnega Levstika pa še posebe z radostjo uznajo vest, da se „Martin Kerpan“ uže tiska v severnej Palmiri. Uverjen pa sem tudi, da vsaki istiniti Slovenec poželi imeti „Kerpana“ v ruskem prevodu. Vprvič uže zato, ker je to prvi prevod slovenske proze na ruski jezik, dalje, ker bode prevod lahko čitati brez slovarja, kajti original

je izvesten vsakemu Slovincu; in naposled, ker je čisti dohodek separatnega odtisa namenjen spomeniku, ki se ima Levstiku postaviti v Ljubljani. Koliko bode stal izvod Kerpana, ni mi znano; no v vsakem slučaju bode cena nizka. Tiskal pa se bode posebe le tedaj, če se oglasi vsaj 1000 naročnikov. Nadejamo se, gospod urednik, da bode z veseljem vsprejemali naročnino na ruskega „Martina Kerpana“, dobro pa bi tudi bilo, ko bi odbor za nabiranje doneskov za Levstikov spomenik nekoliko odtisov izvzel sebi in bi jih skrbel razprodati. To bode meni jedina in najlepša nagrada za prevod, in ako se mi ne odreče, bodem si štel v čast in srečo i nadalje znaniti rusko občestvo s proizvodi slovenske literature. Pokažimo, da so v robci, v katerem je baje lahko nesti vse slovensko literaturo, take dragocene reči, kakeršne se včasih ne najde na celih vozovih literaturne šare. Pokažite, rojaki, vašim severnim bratom, kako Vi umejete častiti Vašega genijalnega Levstika, najbolj slovenskega vseh Slovencev. Vse istinito slovenske časnike prosim, ponatisniti to moje pismo. Primate, gospod urednik uverjenje o mojem globokem spoštovanji.“

M. Hostnik.

Pogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

Dr. Josip Poklukar, kranjski Slovenec, državni in deželni poslanec, je imenovan deželnim glavarjem na Kranjskem.

Sokola Ljubljanskega 25 letnica se izvršuje jako krasno in spodbudno. Čehov je došlo okoli 80. Iz Ljubljane so jim šli do Trbiža nasproti. Prišli so tudi Hrvatje in celó Bolgarija je zastopana po slovenskem rojaku prof. Bezenšek. Nenavadno veselje so vzbudili v Slovencih koroški rodoljubi, ki so se odločili doiti v velikem številu. Sicer pa se udeležujejo Slovenci te slavnosti od vseh strani. Čehi so si priredili posebno knjižico, ki jim kaže znamenitosti na potovanji. Narod slovenski je sprejel na poti in sosebno tudi v Ljubljani brate severne in južne z največo radostjo. „Sl. Nar.“ in „Slovenec“ sta

v praznični obleki pozdravila goste in vse udeležence slavnosti. Ljubljana samo se je ob tej priliki okrasila tudi na zunaj.

„Sokol“ je, kakor za Čehe, tudi za Slovence velikega pomena in ima gori, kakor tu neprecenljive zasluge za probujo narodne zavesti. „Sokol“ ima še to posebno lastnost, da najlaže in najvsepešniše pripravlja pot v narodni tabor tudi po tuje vzgojenemu lepemu spolu. Še le potem more delovati za ta del tudi domače leposlovje. V tem, ko pišemo to, ni še slavnost pri kraju; nadejamo se, da se dovrši do konca najpovoljnije. Slava „Sokolcem“ in hvaležen spomin umrlim njih voditeljem, kakor iskrena zahvala sedanjim načelnikom, ki so v Ljubljani in s tem narodu priskrbeli veselih dnij, okrepčujočih pojedince in skupnost za nadaljnjo vstrajno borbo!

Goriški „Sokol“ je praznoval slovesno svoj pričetek 2. sept. t. l. C. kr. okr. glavarstvo je v posebni informaciji prepovedalo, da bi smela od zunaj došla društva razgrniti zastave ali druga znamenja, in da bi smeli priti udeležniki v telovadni obleki, itd., vse to pa zato, „ker je za dne 2. sept. t. l. nameravana slovesnost telovadnega društva „Sokol“ mej prebivalci mesta veliko razdraženje prouzročila, in ker dohajajo že žuganja toliko hišnim posestnikom, kakor tudi temu glavarstvu...“.

Gledé na te in druge nepravilike ob slavnosti pritika poročujoči „Udeleženec“ „Sl. Nar.“ od 4. sept. to-le opomnjo: „Želeti bi le bilo, da bi se voditelji naroda, kakor gosp. dr. Tonkli i. dr. malo več brigali za društvo „Sokol“ in v obče, ker drugače utegne priti, da lahonsko žrelo pogoltne mili naš rod!“

No, kar se dostaje poziva do vit. dr. Tonklja, obžalujemo, da se je g. „Udeleženec“ obrnil na neprimerno mesto. Kajti ta voditelj goriških Slovencev goji prepričanje, da na Goriškem živiti obe narodnosti v najlepšem miru. To je večkrat javno zagotavljal tudi v drž. zboru. Potem ima on druge posle, v novejšem času tudi ta, da hoče širiti med goriškimi Slovenci najnovejša načela dr. Mattuša gledé na nemški jezik. (Glej dopis „Cerkno“ v „Soči“ od 24. avg. t. l.)

† **Lovro Žvab**, slovenski pisatelj, od novega letošnjega leta urednik slovenskega lista „Edinost“ v Trstu je umrl 31. avg. t. l. v Dutovljah na Krasu po dolgi in mučni bolezni. Bilo mu je še le 36 let. „Edinost“ piše: „Za napredek Slovanstva ves vnet, je vse dognal s svojo železno voljo, česar se je lotil. Njemu se imamo zahvaliti za ustanovitev podružnice sv. Cirila in Metoda, vzlasti za žensko podružnico in otroško zabavišče. V narodnem delu ni nikdar miroval, tu je dramil, tam spodbujal, navduševal, učil... In ako bi ničesar drugega ne bil dosegel, uže to je mnogo, da se letos otvori tu prvi razred slovenske šole, ki ima na tisoče skritih in javnih klevetnikov, a le malo prijateljev. To je delo vstrajne volje, jeklenega značaja, ki vé, česa nam je treba... Za njim žaluje vsa Slovenija, posebno pa mi primorski Slovani, koji smo zgubili v njem značajnega moža, zvestega prijatelja in nadarjenega sotrudnika. Temu izbornemu možu: večni spomin!“

Mi nečemo kratiti zaslug drugim, a s prepričanjem trdimo, da list „Edinost“ ni bil nikdar v boljših rokah, nego za uredništva pokojnega Žvaba, in jako želimo, da bi dobilo glasilo tržaških Slovencev njemu vrednega naslednika. Žvab je razumel nevarnosti, ki preté pojedinim slovanskim narodnostim; zato se je tudi on nepremično bojeval v zmislu slovanskega kulturnega programa. V domačem taboru pa ni ničesar prikrival in lepšal, ker je vedel, da s tako taktiko veliko škodujejo narodu neke vrste rojakov.

Zares, Žvab je bil poštenjak, kakoršnih narod slovenski silno potrebuje, posebnost še sedaj v dobi, ki je kritična tudi za Slovence. B. e. n!

L. Žvab je priobčil v slovenskih časopisih tudi različne zanimive in poučne stavke in poučne sestavke, kakoršni so n. pr.: Črtica o Primoži Trubarji, „Knjižne redkosti slovenske“, „Zgodovinske črtice o Slavjanskem društvu v Trstu“, „Vraz“ itd. Gledé na slovnico bil je učenec Levstikov.

Jednakopravnost. Kakor poroča „Sl. Nar.“, je po mnogih zahtevah in naposled po pritožbi do justičnega ministerstva vendar došel ukaz od 11. jun. t. l. št. 6556, „da se imajo slovenska uradna naznanila v „Grz. Ztg.“,

„Klagenf. Ztg.“ in „Laib. Ztg.“ objaviti tudi v slovenskem jeziku, da ima veljati kot načelo, da se objave tiskajo v uradnem listu samo v tistem jeziku, v katerem je uloga spisana, oziroma, v katerem se je rešila od sodišča“. Nó, takó se rešuje „slovensko vprašanje“, o katerem jadikuje n. pr. „N. f. P.“ Kdo je malenkosten pri vsem tem?

Preč. g. Mihael Debelak, kanonik stolne cerkve v Trstu, vzoren duhovnik, navdušen narodnjak slovenski, blagosrčen mož, je umrl 25. avg. t. l. Bil je velik dobrotnik ubogim.

„Mir“, glasilo koroških Slovencev se nadeja, da sta vsled zmage narodnega kandidata Gregorja Einspielerja v Velikovškem okraji Slovencev zagotovljena dva sedeža za deželni zbor. V drž. zboru pa ti Slovenci nimajo še nobenega poslanca. Za državni zbor voli Velikovski okraj s Celovškim, in ta poslednji šteje za 4 volilce več. V Celovškem okraju je slovenska reč na slabem. Zanašati se je samo na Slovence v Celovski okolici, „pa tudi ti so nekaj že na pol ponemčeni, nekaj pa zbegani, in potrapani po liberalcih in „bauernbundarjih“. „Mir“ vidi zlasti v osnovi posojilnic rešitev; kajti te bi kmetom pripomogle k samostalnosti in odvrčevale vpliv nemških bogatašev. Dà, dà, nikjer na Slovenskem ne deluje nemški kapital takó pogubno za potujčevanje, kakor med koroškimi Slovenci.

b) Ostali slovanski svet.

Državna sadna razstava se otvori 29. sept. t. l. na Dunaji. V oddelku za sadni mošt pokažejo prvič v Avstriji, kakó se napravlja sadno vino ne s tiskalnicami, ampak s pomočjo difuzije. Na Francoskem, kjer napravijo vsako leto po 25—30 milijonov sadnega vina, ne rabijo več zato tiskalnic, ampak lesene stroje ali priprave za difuzijo. S tem se pridobi veliko več vina. Poskušnje bodo vsekakor zanimive. Takó poroča predsedništvo državne sadne razstave na Dunaji.

Na Graškem vseučilišču je bilo 1390 slušateljev, izmed katerih 340 Slovanov. Vseh slovanskih dijaških društev je bilo 7: Hrvatska, Srbadija, Triglav, Ognisko (poljsko), Slavija, društvo sv. Cirila in Metodija in podporno društvo. „P. Дѣло“ pristavlja: „Vsa ta društva žive v največjem prijateljstvu med seboj; izvzeti je jedino Poljake, ki se drže v strani. V dijaških knjižnicah imajo malo da ne vsa dela ruskih prvorazrednih pisateljev.“

Shod Čehov v Pragi. Voditelj dr. Rieger se je posvetoval s poverjeniki češkega kluba, vsled česar so sklenili, sklicati v dan 16. sept. t. l. „shod zastopnikov samouprave vseh čeških krajev tega kraljestva“. Radi bi s tem shodom odstranili zmote, zaradi katerih „grozi propasti vse življenje narodo“. Oni češki rodoljubi, ki stvar premišlujejo zaresno, vidijo napako že v tem, da dr. Rieger ne vabi zastopnikov vseh dežel, v katerih bivajo Čehi, in dalje v tem, da ne vabi tudi strank, ki se ne zlagajo z sedanjo politiko češkega kluba. J. Born stavlja v „Krom. Nov.“ od 7. sept., da se morajo Čehi z drugimi Slovani odločiti, ali da ostanejo pri sedanjem separatizmu, ali pa da se postavijo na stališče slovanskega kulturnega programa. V prvem slučaju postanejo Nemci in zato zadoščuje sedanji vladni sistem popolnoma; v drugem slučaju pa rešijo obstanek slovanskih narodnostij. Born nasvetuje, da bi se sklicale zastopniki vsega češkega naroda, če ne morejo spraviti skupaj shoda zastopnikov vseh slovanskih plemen našega cesarstva.

Videti je zares, da raznovrstni češki voditelji se držé raznih načel, katera so drugo drugemu nasprotna. Jedinó v čvrstosti in razmerni kreposti češkega naroda je tolažba, da se nazori polagoma pojasnijo in napravijo pot jedinjajočemu načelu.

Narodna jednakopravnost na Češkem. Dr. Hilof Jireček je izdal na novo oni „deželni red“, ki je sledil po bitvi 1620 na Beli Gori. Novo prirejeno delo je jako obsežno, poučno in celó aktivnega pomena. V poslednjem zmislu je spregovoril v „Vaterl.“ od 7. sept. tudi učeni Helfert. Po zakonu, danem po navedeni bitvi, je razvidno, da je bila na Češkem vsa uprava samo v češkem jeziku. Novi zakon pa sam pripoveduje, kakó je prišlo sedaj (po 1620) mnogo tujcev v deželo. Med tujci so imeli večino Nemci. Vsled tega je novi red zapovedoval, da je treba izvrševati vse javne potrebe v češkem in nemškem jeziku. Nikjer pa ni rečeno, da bi imela nemščina kako predpravo ali prednost; naopak, vidi se, da je bila že v tem posebna milost, da je dobila nemščina jednako-pravnost s češčino. Helfert po pravici trdi, da bi se bilo ravno iz novega zakona mnogokaj poučiti tudi za naše dni. Kajti sedaj hočejo Nemci deliti milost Čehom; sedaj imenujejo „slavizovanje“, ko bi si Čehi nazaj priborili kako drobtino v zmislu one dobe pred 1620, ko je veljala na Češkem izključno samo češčina, in ko so bili Nemci ponajveč raztreseni po mestih, nikjer pa ne v skupinah, kakor sedaj ob čeških mejah.

Frant. vit. Plaček, namestniški svetnik v pok., poslanec v državnem zboru 1848, je umrl 2. sept. t. l. v Sedmihorkách pri Turnovem, v 80. letu starosti. Bil je člen ustavnega odbora v Kromerizu. Pisal je tudi pravno-upravne članke v „Naučný Slovník“.

Bedřichu Smetani, velikemu glasbeniku češkemu, so postavili 8. sept. t. l. v Jabkenicích blizu Loučné spominsko desko (ploščo).

Slovanský spolek politický v Holešově na Moravskem je jedino političko društvo, katerega namen je po §. 1. gojiti in vzbujati zavest jednote naroda slovanskega. To društvo dela za slovanski kulturni program Lani je bilo sklicalo Chomizský tabor. Sedaj mu je predsednik judr. Frant. K. Barvič, odvetnik v Holeševu. Na Češkem in Moravskem deluje že 26 časnikov v zmislu slovanskega programa, in nadejati se je, da ožive kmalu tudi politička društva v ta namen, kakor Holeševsko. Med Čehi je mnogo zasleplencev, ki nasprotujejo temu programu. A tudi na Slovenskem ni brez njih. Vendar zavest se jasni in širi tudi pri nas.

„Varšavskij Dnevnik“, kakor trdijo „Naše Hlasy“, predlaga, da bi Rusi v Pragi ali na Dunaji založili rusko knjigotrštvo in časopis, da bi bilo možno zapadnim Slovanom lažje priskrbljevati si ruske knjige, in da bi jim bila dana prilika poskusiti se v pisateljstvu v ruskem jeziku.

Dr. Lud. Prochazka, založnik Praškega „Hlahola“, soustanovnik „Umělecké Besedy“, skladatelj mnogih zborov pesmij, ki so jako priljubljene, je umrl v Pragi 19. jul. t. l. Izdajal je ob svojem času tudi godbeni časopis „Dablibor“ in je izdal zbirke čeških pesmij: „Vesna“, „Kytice“ in „Hlahol“.

Iz učiteljskega raja. „Č. Š.“ prinaša dve sliki iz učiteljskega raja pod vladó madjaronov. Jedna tiče se učiteljev na Slovaškem, druga učiteljev na Sedmograškem. Spregovorimo nekoliko le o prvi. Znano je, da učiteljem na Slovaškem ni postlano na cvetlicah; zlasti, ako se izkaže kateri iz njih kot dober narodnjak, odkritosrčen Slovak, ta propade brez milosti kazni. Takó se je zgodilo

pred nedavnim národnemu učitelju in uredniku lista „Dom a škola“, g. Karolu Salvi. Ta je postal močno nepriljubljen ogerskim madjarizatorjem, in, ne mogši nič drugega, iznašli so v koledarju, po njem za slovaški národ izdavanem, nekaj veleizdajškega (namreč v članku Slovak-človek, proglašujočem, da „a ki Tót, is ember“ (tudi Slovak je človek), ki je bajé vzburjal Slovake proti madjarski vladi. Ker državno zastopništvo, dasi tudi je izmišljeni velepomennjivi čin iskalo med vrstami, v Salvovem „Domovem Kalendaru“ ni moglo najti nič pregrešnega, obrnili so se na cerkveno vladó, katera se je istinito vmešala v to stvar, ki se je ni v najmanjšem niti dotikala, ter sodila zadevo, katera po pravih zakona nikdar ne spada pred cerkveno sodišče, in takó so proganjanega urednika obsodili na platež ogromnega zneska davka (kot pisatelja z dohodki!), odstranivši potem vrlega učitelja od službe. Danes si na Slovaškem národní učitelj ni gotov svojega stanú, ako poizvedó uradi, da číta národne časopise ter naročuje slovaške knjige. Takó se je uredništvu v Turč sv. Martinu izhajajočih „Slovenských Pohládov“, časopisa, posvečenega literaturi in znanosti, vrnila pred nedavnim nazaj številka tega časopisa z opomnjo na ovitku od prejemnika: — — „prosim, ne pošiljajte mi več svojih novin, nam državnim učiteljem je od šolskih nadzornikov in sodnikov javno prepovedano čitati slovaške časopise“.

Grigorij Šaškevič, arhipresbiter, etc. v Peremyšlu, je umrl 18. avg. t. l. „Червоная Русь“ pravi o njem: „Z osebo pokojnega Šaškeviča je zvezana historija gališkoruskega prebivalstva za poslednjih 40 let.“ Jako pomenljive, gališkega duhovenstva razmere označujejoče besede istega lista so tudi te-le: „S pokojnim končuje se red ruskih kanonikov v Peremyšelski kapituli, kateri so živeli še po življenji in sporočilih Snegurskih, Jahimovičev in Poljanskih in, ne ogledujé se na to, od kod veje veter, so vedli dela ruske cerkve in narodnosti tako, kakor jim je kazala zgodovina in jednako njih zavest in prepričanje“. Potem pristavlja, kakó se Poljaki veselé, da odslej priredé v Peremyšlu na dotičnem mestu vse po svoje.

Vprašamo: Kak veter veje pa na Slovenskem pri raznih kapitulah ali kapitulih? Kdo pa tu čaka težko, da bi se priredilo kaj drugače? No, kak prečastitljiv starček, z naslovom kanonik, bi utegnil tudi gališkim Rusom povedati mnogo kaj.

V Drugobiči, gališkem mestu, so praznovali 6. sept. t. l. gališki Rusi, ki so zjedinjeni z Rimom, 900letnico krščenja ruskega naroda. Slavnost je vodila ondotna podružnica znamenitega Kačkovskega društva. Narod ruski se je sešel v mnogih tisočih od vseh strani, kjer prebivajo Rusi v Avstriji. Pozdravi došli so jim tudi od drugih avstrijskih Slovanov. Spored slavnosti se je imel vršiti s službo Božjo, zborovanjem Kačkovskega društva in večernim koncertom. Službe Božje pa ni dovolil škof Ivan Stupnickij. To so dosegli gotovo Poljaki in njih vedno marljivi posredniki in pomagači. Drugače pa se je spored vršil krasno. Došedšim gostom je slavnostni odbor delil kruh in sol. Godba „Harmonija“ je godla pesem: „Mir Vam, bratje, všem prinosim“. Veliko je „bilo navdušenje“. „Ч. Русь“ opominja gledé sedanje skušnje zvestega naroda Malorusov: Trudite se, trpite in upajte, ker samo trudečih se, verujočih in upajočih čaka boljša bodočnost! . . .“

Cirilometodiška je bila prva cerkev tudi med lužiskimi Srbi. „Lužica“, mesečnik za zabavo a poučenje (Budišinj, Bautzen na Saksonskem po 2 gld. na leto) piše

v 8. št. od avg. t. l. o tem takó-le: „Budyšske němske noviny „Bautzener Nachrichten“ podavaju w njedźelskej přilozy č. 27. (1. julij) dlějši wulcy zajimawy nastawk z pjera našeho wšudže derje znateho a wučeneho wótčinca k. prof. dr. Pfula pod napismom: „Die mittelalterliche Mission unter den Wenden“, w kotrymž so wo wobroćenju Serbow ke křesćanstwu a wo skutkowanjach za jih cyrkwinske potrěbnosće jedna a pódla tež na to poka- zuje, zo su přeni missionarjo Serbow **cyrilscy** byli a z Čech přišli“. Ta dokaz je jako wažen tudi gledé na Čehe same.

Proti duvalistiškemu ustroju cesarstva se hočejo neki razgovarjati politiški prvaki pred Litavo in za Litavo. Natančniših poročil o tem ni. Takó poroča „Podřipan“.

Slovensko (slovaško) **katoliško cerkev** je svečano posvetil 26. avg. t. l. škof Spalding v Streatore v Se- verni Ameriki.

Ot imeni zapadnych Slavjan. Pod tem naslovom so objavili razni ruski listi obširniji dopis z Dunaja, ki navaja zapadnoslovanske in jugoslovanske liste, ki zastopajo bolj ali manj odločno slovanski program. Dopis utemeljuje željo, da bi uredništva ruskih listov pošiljala svoje liste v zamene za navedene slovanske liste, potem, da bi se ti listi, ki so v Rusijo dovoljeni v Rusiji, v veči meri razširjali na Ruskem, in naposled, da bi ruska družba zapadnim slovanskim bratom omogočila pristop k ruskim knjigam in spisom. Nadejati se je, da uredništva raskih časnikov ustrezajo tej opravičeni želji, in da torej tudi česki in slovenski uredniki pošljejo svoje liste dotičnim ruskim uredništvom. Potem pripoveduje dopis, kakó zapadni in južni Slovani prosijo razna uredništva domačih listov, da bi jim poslala v berilo kak ruski list, kako rusko knjigo, pa da prošnjikom ni možno ustreči vselej ali povoljno.

Ta dopis je res na pravem mestu, a listi, ki Slo- vane ovajajo, so se že zbal, da bi nastala taka vzajem- nost. Nemški liberalni listi, ki sami črpajo iz ruskih listov, kar njim ugaja, bi radi bili, da bi Slovani še na- dalje zajemali iz „N. F. P.“ in enakih listov, libe- ralno-židovskih.

Bojna moč Rusije. Ruski vojak služi 20 let: 6 let v liniji, 9 v rezervi in 5 v domobrambi (opolčenje). Kozaki služijo od 18. do 48 leta. Ko so oproščeni od redne službe, pripadajo takisto k opolčenju, čegar moštvo šteje se preko 2 milijona. Rusija ima v Evropi največ konjev in sicer 19 in pol milijona, med tem ko ima Avstrija 1 in $\frac{1}{2}$, Ogrska nekaj čez 2 in $\frac{1}{2}$, Francija 3, Nemčija preko 3 in Italija jeden cel milijon kónj. Znameniti bojni material so stepni kozaški, čerkeski in litovski konji. Armada šteje 1398 praporov pehote, 63 praporov strelcev, in 43 pra- porov rovkopačev; 1285 švadron konjištva in kozakov in preko 500 baterij pešcih, jezdnih, in pogorskih. Po- sebnemu oddelku jezdecev odločeno je, kvariti na sovraž- nikovih tléh železniške in telegrafiške zveze ter zabranjevati v sovražni zemlji izprovedenje oboroževanja.

Osvobojenje kmetov od rabote ali rabote l. 1848. v Avstriji praznujejo zlasti na Češkem Čehi in Nemci. Nemci hočejo prisvajati sebi prvenstvo predlaganja v tem smislu in proslavjajo svojega Hansa Kudlicha, kakor da bi imel on največ zaslugo v tem pogledu za kmete. On je sicer stavil v tedanjem državnem zboru predlog za osvobojenje od rabote; ali razpravljal je isto zadevo že več mesecev poprej moravski deželni zbor, in veliko poslancev je poprej in drugod zagovarjalo osvoboditev.

Tudi je samo po sebi umevno, da ideje o osvobojenji so že poprej prošinjale narod in so morale prodirati, predno je prišlo do takó imenitnega dejanja. Da stavi potem Peter ali Pavel formalni predlog, je to zasluga niže vrste. Vsekakor pa je spomina vreden tak dogodek in da ga slavé tudi in zlasti slovanski narodi. Kajti ravno oni imajo doslej še vedno največ podstavo in oporo v kme- tijstvu. Kake da so posledice, je drugo vprašanje. Ako n. pr. „Nar. Listy“ omenjajo ob tej priliki, da ima kljub osvobojenja plemstvo še vedno velik vpliv, in ako po- udarjajo, da se razkosujejo kmetije na korist plemstva, ki z uničenimi kmetijami povečuje svoja prejšnja itak velika zemljišča, ni pozabiti, da se z istimi kmetijami okoriščuje tudi moderni velikoobrtniški kapital, in da ima ta nasproti kmetom jednake grehe na vesti, kakor kak starejši stan. Ravno veliki kapital nove vrste poseza ne samo v kmetije, ampak celó do imovin velikega plemstva. In kakor je bilo delati za oproščenje do rabote, jednako in še intenzivniše bo delati nasproti tovarniškemu in jednakovrstnemu kapitalu. Skrb, ki se kaže v pospeše- vanji sprememb na korist delavskemu stanu, ne meri na nič drugega, kakor na polajšanje najnovejše rabote, zdru- žene dobičkoslovstvom velikega podjetništva. V tem zmislu je ocenjevati proslavljenje osvobojenja od rabote; židovska kapitalistiška glasila seveda zamlčujejo pomen moderne tlake in porablajo spomin osvobojenja od ra- bote **j e d n o s t r a n s k o** proti plemstvu. Narode pa bo osvobojevati v pravičnem zmislu od vsake tlake, naj se zanjo potezaje krvno ali pa moderno denarno plemstvo. Za tako svobodo imajo na prvem mestu slovanski narodi, brez izjeme, največi interes.

Pk.

Slavjansko Blagotvorniteljno Obščestvo v Peter- burgu deluje od 20. maja 1868, torej 20 let. V tej dobi je podpiralo 105 Slovanov in 16 Slovank, da so se izo- braževali v Rusiji. Med temi je bilo 58 Srbov in 6 Srbek (Srbkinj), 35 Bolgarov in 7 Bolgark, 5 Čehov in 3 Če- hinje, 5 Galicianov in 2 Slovaka. Dobili so v 20 letih 71.134 r 80 k. pomoči. Tudi slovanske šole je podpiralo po svojih skromnih sredstvih; izdalo je v ta namen 25.763 r. 23 k. Pošiljalo je Slovanskim Maticam in po- jedinim osebam knjige, novine. Za to je potrosilo 12.695 r. 62 k. Za literaturna podjetja je Slovanom podelilo 33.429 r 16 $\frac{1}{2}$ k. Za izdanje lastnih knjig je potrosilo 41.471 r. 43 k. Za knjižice: „Žitije Slavjanskoga pjervoučitelja sv. Kyrilla, na slavjanskem jeziku itd. (430.000 izvodov), potem sv. Vladimira (300.000 izv.)... je potrosilo 37805 r. 60 k. Slovanom, potrebnim pomoči zaradi slabih letin ali revščine vsled vojske, je izdalo v 20 letih 764.770 r. 63 k.

L. 1876, 1877 in 1878 je priredilo medicinsko osobje v pomoč ranjenim v srbsko-turški vojni, in je tedaj odposlalo prostovoljcev, ki so želeli služiti delu slovanske nezavisnosti. Za to je potrosilo 479.265 r. 29 k. K temu so pristete podpore družinam ubitih v vojnah, in znašajo do aprila 1888 vsega 39.286 r. 45 k. Za potrebe pravoslavnih cerkvá v slovanskih zemljah je izdalo 44.187 r. 72 $\frac{1}{2}$ k.

„V obče Peterburško Slavjansko Bl. Obščestvo“ je nabralo v teku 20 let 2.198.747 r. 53 k. in potrosilo 1.996.990 r. 46 k.

Kakor se vidi, društvo deluje pohvalno; ali dohodki in stroški so poprečno vsako leto vendar le skromni, in samo hudobija nasprotnikov more strašiti, kakor da bi to društvo preplavljalo z rublji neruski slovanski svet. Sicer pa mnogo koristi z znamenitimi razpravami in spisi,

ki jih izdaje v knjigah in potem v svojem mesečniku „Извѣстия“ (Izvestija), katerim je sedaj urednik prof. V. Lamanski.

Vuka Stefanovića Karadžića stoletnico bodo slavili od 20—22. sept. t. l. v Belgradu. Slavnost bo samo književna, ker pogajanja o prenosu kostij so bila neugodna. 20. sept. se bo predstavljala v Narodnem pozorišču „Apoteoza Vuka Karadžića“ od pok. Gj. Muletića, 21. sept. bo služba Božja v spomin Vuku. Zvečer slavnostni govor, 22. sept. pa podušje (banket).

Velika dijaška dobrotnica. V Moskvi je bila 18ega jul. (st. st.) t. l. pogrebena spoštovana meščanka Felisata Ivanovna Ušakova. Imela je znatno imetje; v oporoki je zapustila v številu drugih določeb 340.000 rubljev carskemu Moskovskemu vseučilišču, da se ustanove iz odstotkov tega zneska stipendiji, v enakih delih za vsak vseučiliški oddelek. Znana je bila kot posestnica zasebne Ušakovske biblioteke v Moskvi, kamor so zahajali kaj radi dijaki. Kajti vsako novo knjigo je takoj naročila, in če ni bilo kakega dela v knjižnici, je bilo samo namigniti, pa je bilo ustrezno.

Mnenje cesarja Friderika III. o bodočnosti Slovanstva. Pariški časopis „Figaro“ prinesel je pred nedavnim spomeniško črto francoskega diplomata o Frideriku III., še kot princa. Govorec z njim zadostno dolgo o sočasnem položaju Evrope, rekel je princ med drugim: „Vidite jedinstvena, resnobna nevarnost grozi Evropi: slovanski poplav. Slovani ne sestavljajo jedne narodnosti, ampak, kar je še veliko hujše, veliko nevarniše, oni so samo narodnost. Samo dva naroda mogla bi jih zadržati in obleči (vsaditi): Nemci in Francozi. Kakošna nesreča, da je vojska 1870 l. povzročila med nami propast! Ona nas ovira, podati in seči drug drugemu v roko. Bodoči uspehi Rusije proizidejo iz našega sovraštva“. Ko ga je francoski sobesednik radovedno pogledal, je prestolonaslednik nadaljeval: „Kar se je zgodilo, več se ne spremeni. Prva zadača vsakega vladarja je v nedotakljivi ohranitvi njemu zapuščene nasledstva. Tudi ničesar ni mogoče spremeniti. Nu, vsekako je britko pomisliti, da je toliko prelite krvi, toliko hrabrosti dolžno bilo poslužiti samo ugodnostim Rusije“. Potem je začel govoriti o Franciji, o kateri je vzbujala cesarica Avgusta v njem globoko sočutje, vsled izkazanega mu sprejema v Tjuleru, ter otožno vskliknil: „Dà, kakó je to sedaj daleč od nas!“ Na vprašanje: „In princ Viljem?“ je on urno odgovoril: „On je še mlad, sicer pak je to že drugo pokolenje“. Pač jasen dokaz, kakó se menja osoda zgodovine, in kakó britko je uže Nemcem, da vsled razdora s Francozi, ne morejo več takó uspešno ščuvati Slovanov zoper Slované, Poljakov na Ruse, da bi potem v motni vodi lovili najdebelejše ribe. Sedaj se je list sprevrnil. Sedaj bi to vlogo lahko Slovanje igrali, ako bi se jim ne gnjusila! „Bien rira, qui rira le dernier!“

Ruska carica je bila te dni na avstrijskih tleh. Došla je s prestolonaslednikom Nikolajem Aleksandrovičem in z veliko kneginjo Ksenijo preko Dunaja v Gmundenu. Tu jo je obiskal naš cesar. „N. W. T.“ pripisuje bivanju carice v Gmundenu odločno politički pomen.

„Balkanska Carica“, delo črnogorskega kneza Nikole I. zdi se ruskim takó krasen pesniški umotvor, da je priporočajo za ruska gledišča.

Kraljica Natalija je prišla preko Pariza v Bukarešt. Tu hoče čakati, kakó izide pravda, ki jo je kralj Milan napel v zmislu, da bi se ločil od kraljice. Ona je vložila

protitožbo, vsled česar si je izprosil kralj Milan, da bi se razprava o stvari odložila na tri mesece. Kralj Milan je prepovedal, da bi se 7. sept. t. l. praznoval v Belgradu in po Srbiji rojstven dan kraljice Natalije. Narod pa je vsled vsega razburjen, kar je razvidno iz tega, da je imela policija veliko opraviti istega dne, ker so se bali demonstracij. Kralj Milan ima zagovornika po židovskih glasilih znane političke barve. Kaže pa se, kakor da bi se hotel kralj zopet bližati Ristiću; sicer je umljivo, če kmalu ne bo vedel, kakó bi jo zasuknil.

F. J. Buslajev praznuje v Peterburgu slavnost pol-stoletnega literarnega in pedagoškega delovanja. On je bil učenec Pogodina in Ševireva, držal se je narodnega smeru celo življenje. Glavna njegova zasluga je, da je pretesal rusko narodno umetnost v znamenitih razpravah in člankih. On je učitelj celih pokolenij.

Na ekspedicijo v Tibet se je te dni odpravil iz Peterburga slavnoznani popotnik general N. M. Prževaljskij. Iz državne blagajnice Rusije je dobil v ta namen okoli 54.000 rubljev. Vseh oseb, ki grejo s Prževaljskim, je 27.

Belgrad-Sofija-Carigrad. Kakor ondan črto Belgrad-Solun, takó so proslavljali sedaj evropski listi otvorjenje druge proge: Belgrad-Sofija-Carigrad. S tema dvema železnicama je zapadni evropski svet približal sebi one vstočne pokrajine, do katerih mu je toliko, da bi ne prišle pod oblast ali vpliv največje slovanske države. V resnici je videti, da je zapadna Evropa prehitela Slovanstvo tudi na to stran. Ta Evropa bo sedaj laže, brže in številniše pošiljala svoje raznobarvene posrednike na Vzhod in bo po svoji stari navadi delala še večje in hujše spletke na škodo istemu Slovanstvu. Bati se je, ker balkanski narodi niso zreli za tekmovanje v narodnogospodarskem občenju z zapadno ekonomijo, da bodo te narode izpodkopavali najprej gospodarski in vspešno spravljali v političko zavisnost. O Srbiji je itak dokazano, kakó so jo obubožali tujci v malo letih; a jednako bodo postopali tudi na Bolgarskem, in sicer tu, kakor drugod na Balkanu, s pomočjo železničnih dveh velikih prog, odslej hujše, nego poprej. Zlasti pa je Srbija, skozi katero gresti obe progi, v nevarnosti. V tem zmislu se izraža tudi „Odjek“, št. 91 od 17. avg., on se nadeja „naslona“ od drugih Slovanov. Po pravici trdi, da s črto Belgrad-Sofija-Carigrad je Berolinski kongres prizadel Slovanstvu nov hud udarec!

Schulverein širi se več i na Balkanu. „Србооѣран“ od 25. avg. t. l. piše: „Pod ovijem naslovom donosi ovd. (Zagreb) „Napredak“ ovu bilješku: „Zloglasnomu ovomu društvu nije dosta, da ponijemčuje ubogu mladež u Češkoj, Moravskoj, Kranjskoj i Štajerskoj (pristavite tudi: Primorskoj — Op. ur.), nego posize svojima kliještima i čez balkanske slavenske zemlje. Svoje škole ustrojio je već i u nekojih gradovih u Bosni ponosnoj, a sad podupire njemačku školu i u Sredcu samom. Njemačka ova škola namjenjena je doduše predbježno samo djeci českih roditelja, kojih dosta mnogo imade. Bugarima dakako nije ova škola za sada pogibelna, jer nijednomu Bugarinu neće ni izdaleka pasti na um, da svoju djecu šalje u tu školu. A ni Česi ne idu ljutim svojim neprijateljima na lijepak, jer šalju radže djecu svoju u škole bugarske, ili pako u školu češku, koja se tamo baš ustraja.“

KNJIŽEVNOST.

Stritarjevi zbrani spisi. Ljubljana. 55. in 56. snopič. Vsebinska n. pr.: Šestomer slovenski. Zona. Župnik Wakefieldski. Cena po 20 kr. snopič.

„*Einleitung in die slavische Literaturgeschichte*“. 2. natis 1887, 887 st., kakor znano, učeno delo slovenskega rojaka prof. dr. Kreka, navaja v nekoliko stavkih tudi „Parlamentär“ od 9. sept. ter kaže s tem, da se Krek vjema v pojmi o narodnosti itd., z navori najboljših slovanskih mož.

Monumenta linguae palaeoslovenicae je začel izdajati Emil Kalužniacki, prof. Črnovškega vseučilišča, v založbi Prochazke v Tešnu. Vse delo skupaj izide v 3—4 zvezkih. I. zvezek obseza: „*Evangelium Putnanum*“. Poleg staroslovenskega teksta je kritični ustroj s pristikvi itd.

„*Formy*“. Basnje Jakuba Čišinskega. Budyšin. Z nakladom spisačela. 1888. Str. 160. 8°. Cena brošurovanega izvoda 2.50 marki. Dobivajo se pod adreso: Adolf Sommer, mestni učitelj, ali pa: Smolerjeva knjigotiskarna — oba v Budyšinu (Bautzen) na Saksonskem. Ta knjiga pesmij se imenuje po pravici „*Formy*“, kajti obseza oblike: „*Mjetele*“, „*Ballady*“, „*Romancy*“, „*Sonety*“, „*Sestiny*“, „*Kanciony*“, „*Madrigale*“, „*Trioletty*“, „*Rondeau-y*“, „*Ghazelle*“, „*Epistole*“, „*Satiry*“, „*Epigrammy*“ in „*Pěsnje skladnostne*“.

Te pesmi kažejo prekrasen jezik, brez vsakega nasilja v slovniških oblikah, s popolnoma naravnim povdankom (akcentom) in čisto preprosto, nad vse umljiv slog. Vsebinska razodeva najglobokejša, kakor v obliki, takó predmetom odgovarjajoča čustva. Ljubezen do srbskega naroda v Lužicah premaguje vse druge afekte. Pesnik ve ubrati prave strune; povsod je on oblastnik srca: silovito vpliva na nje s plemenitimi strastmi, katere hoče vzbujati; kjer govori pesnik o narodu, o domačih logih, spominja nas, kakor da bi opisaval slovenske razmere. Kjer odpremo tudi po zunanji obliki prekrasno knjigo, vzbudi pesnik takoj najodkritosrčnejše sočustvo do njega. Menimo, da je nikdo ne prebere brez blagodejnih posledic v dušnem življenji. Ravno zato pa se je nadejati, da bodo blažile in spodbujali tudi mladino in ves narod lužičkih Srbov, kateri so v neizmerno hudem položnji gledé na svojo narodnost. Od srca pa častitimo temu odlomku Slovanstva, da vzgaja še take sinove in blažitelje. Slovanom, sosebno pa tudi Slovencem, priporočamo, da si omisljijo v svojo zabavo „*Formy*“ ali basnje nadarjenega in kakor se vidi, klasično izomikanega pesnika Jakuba Čišinskega.

Starožitnosti poloostrova ilyrothráckého čili Pojištění Staroslávů v Rečku, Trácii, Macedonii, Tesalii, Epiru, Dardanii a Illyrii. Kritkohistorický dle původních pramenů pojednal Frant. Saleš Pluskal Moravičanský. V Uh. Hradišti (na Moravě). 1888. Nakladem spisovatele. V komisi Jana Handla, knihkupce v Uh. Hradišti.

Moravska biblioteka, katera izdaje v domači obliki češkemu narodu najboljše poučne spise čeških in tujih pisateljev, začne z izdajo 5. serije. I. Snopič bo obsegal: Malé historie ze staročeského života. Spisal dr. Z. Winter. 4. sn.: Historické povídky od Č. Zibřta, itd. Založnik

J. F. Šašek Ve Velkém Mezeříči. Urednik odslej pa Fr. Dlouhý, učitelj v Brnu. I. snopič pošljejo, kdor želi, na ogled.

Ludské povedomie. Črty k samopoučení. (Slovaški). Sestavil Daniel Z. Lauček. Turč. Sv. Martin. Tlačou knihtlačarskeho učast. spolku; Nakladom spisovatelovým. 1888. C. 60 kr. To delce je filozofske vsebine, zanimivo zaradi tega, ker vidimo, kakó se podaje modroslovje v jeziku bratov Slovakov.

Сочинения о. Ивана Наумовича: „Четыре путеводители доброй жизни“, „Псалтырьник“ и „Завѣтны тополи“. Ta dela dejatelja in pisatelja galiških Rusov so bila objavljena najprej v listu „*Наука*“, potem pa so izšla v posebnih izdanjih v Moskvi in Kijevu. V Mosk. izdanji je tudi kratek životopis pisateljev. Naumovič piše preprosto, jasno in krasno; zato prebira ruski narod od kraja kaj rad njegova dela.

Запорожье въ остаткахъ старины и народа. 2 zvezka. Spisal Evarnickij. S. Peterburg. 1888.

Крестыанскій вобросъ. въ Россіи во второй половинѣ 18. вѣка. 2 zvezka. Peterburg. 1888.

Дубравка. (Dubravka) Ivana Franjića Gundulića. Prikazanje u tri činjenja. Prvi put s ćirilicom. Izdaje srpske knjižare i štamparije M. Popovića u Novom Sadu. Cena 40 kr.

„*Кто мы?*“ (Kdo mi?) Uredništvo „*Русской Правды*“ lista galiških Rusov na Dunaji, je izdalo pod tem naslovom po domače pisano zgodovino Rusije. Brošurica velja samo 10 kr.

„*Онамо онамо за брда она*“, pesem kneza Nikole I. za glasovir stavil X. Dubek, zborovodja srb. Novosadskega čitaoničnog pjevačkog društva. C. 40 kr. Založili Braća M. Popovića v Novem Sadu.

Русская Библиотека. Издание П. Н. Пелеха. Похождения Чичикова или Мертвые Души. Том. Души. Поема Н. В. Гоголя. Том. I. Выпускъ VI. и VII. (Str. 193 — 304). Ta „*Ruskaja Biblioteka*“ izhaja vsak mesec po 1 zvezek in velja za celo leto 2 gld. 40 kr. Ona izdaje dela najznanejših ruskih pisateljev in dodaje konec vsakega dela pojasnilen slovar. „*Mrtve duše*“ Gogolja imajo Slovenci tudi v slovenskem prevodu. S pomočjo te lepe izdaje utegnejo primerjati isti prevod. Naroča se pod naslovom: Izdateljstvo „*Ruskoj Biblioteki*“ v Levovu (Lemberg), Bljacharskaja ulica, št. 5.

Русская критическая литература о произведеніяхъ Г. П. Толстого. (Ruska kritička literatura o proizvodih L. N. Tolstega.) Spisal V. Zelenskij. 1888. Cena 1 rub.

Достоевскій Ф. М. Полное собраніе сочиненій. (Dostojevskij L. M. Polna zbirka del. Izd. 3. Cena po naročbi za 12 zvezkov 10 rub. Izšel je VI. zvezek.

Listnica uredništva. Dr. M.: Vi vprašate, kateri so največji ruski listi. Na to Vam odgovarjamo. V St. Peterburgu so: „*Novoje Vremja*“, „*Novosti*“, „*Svjat*“, „*Graždaniin*“ in „*Št. Peterburgskija Vjedomosti*“. V Moskvi: „*Moskovskija Vjedomosti*“, „*Russkija Vjedomosti*“ in „*Ruskij Kurjer*“. V Kijevu: „*Kijevljanin*“ in „*Kijevskoje Slovo*“. V Varšavi: „*Varšavskij Dnevnik*“. V Odesi: „*Novorossiskij telegraf*“.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr. in za četrt leta 75 kr. Za ljubljanske naročnike in za dijake stane celoletno 2 gld. 80 kr. pololetno 1 gld. 40 kr. in četrtletno 70 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr. — Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo upravnistvu „*Narodne Tiskarne*“ dopisi urednistvu tudi v „*Narodno Tiskarno*“ v Ljubljani. Izdajatelj biva v Gorici, ulica Parcar 18.